

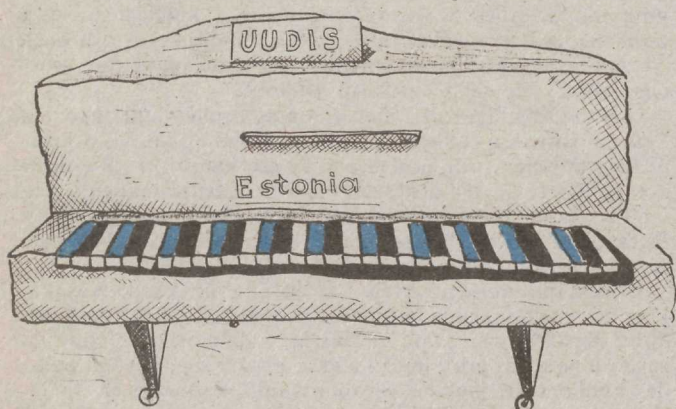
EESTI VABARIIK 75

Ta lendab mesipuu poole ...

Muusikaleht

3/4
1993

RÕÕM JA KURBUS — KAKSIKVENNAD

Tarmo Mikkonaar

ESIMENE KONTSERT VABAS „ESTONIAS“ 23.XI 18

TAIDLUSKOLLEKTIIVID ISEMAJANDAVAIKS

**HELDUR SAADE: JUUKSED TÕUSID PÜSTI, KUI
ERIKALE MÄNGITI OLÜMPIAL SOOME, MITTE EESTI
HÜMNI**

ARNE MIKK „ESTONIA“ KOHAST EESTI KULTUURIS

MIS ÜHENDAB JA ERALDAB MUUSIKAELU EESTI VABARIIGIS 20.—30. AASTAIL JA PRAEGU?

MUUSIKAÕPETA MISES

Artur Vahter on 1993. aasta veebruarikuus juubilar nagu Eesti Vabariiki. Ainult 5 aastat ja üks päev vanem. Önnitlemel!

A. Vahter on pea kogu elu tegelenud muusika õpetamisega. 30-ndail aastail oli ta õpetaja algkoolis ja õppis samal ajal konservatooriumis. Pärastpoole on aastakümneid olnud samas õppeasutuses õppejõud, seehulgas pikemat aega kateedrijuhataja. Raske on leida õigemad meest, kes oma isiklike kogemuste põhjal võiks võrrelda muusikaõpetamist 30. aastail ja tänapäeval.

Kuidas tollal konservatooriumis õpiti?

Mina olin peaaegu kogu aja kooliõpetaja Narvas ja käisin sealt Tallinnas eksameid tegemas. Tuli ka läbikukkumisi ette. Aga edasi rügasin. Kirjavahetust pidasin ka, Arkadius Krulliga näiteks, just nagu kirimalet, mida ma ka tollal harrastasin. Mina rohkem käisisin, tema vastas. Ainult lõpukursust tulin Tallinna sooritama.

Konservatooriumi õppekorraldus oli siis hoopis teistsugune kui hiljem — ainesüsteem. Praegu püüame sellele jälle üle minna. Kuueaastane õppeaeg oli jagatud astmeteks: alamaste, keskaste ja kõrgem ehk ülemaste, igauheks ette nähtud kaks aastat. Kui ühe astme eksamid olid tehtud, pääsesid järgmisele.

Vaiksem oli — keegi ei kontrollinud, kui palju tundides käisid. See oli su enda asi. Peaasi, et eksamid olid tehtud. Mina vahetasin kaks korda eriala: alustasin teooriaga; siis läksin üle laulmisele (selleks tuli ka itaalia keel ära õppida), lõpetasin aga koorimuusika erialal.

Kuidas konservatooriumi pääses?

Pidi olema eeldusi. Enamik oli mingil määral õppinud; kes eratunde võtnud, kes mingil muul kombel. Päris valge lehena tuldi harva.

Mõned said ettevalmistuse õpetajate seminaris, mina kaasa arvatud. Rakvere õpetajate seminaris oli muusika kõrgel järjel, rahva seas kutsuti seda isegi Rakvere konservatooriumiks. Valmistusime õpetama 6-klassilises koolis kõike. Vastuvõtueksamid olid eesti keeles (kirjalik ja suuline), matemaatikas (kirjalik ja suuline), ning muusikaline katse. Esimeses klassis tuli hakata klaverit mängima, kolmandas võtta teine orkestripill juurde. Mina valisin viiuli. Meil oli oma sümfooniaorkester. Vähemalt paar korda aastas esinesime. Rakvere seminar andis peaaegu samasuguseid teadmisi, mis olid vajalikud konservatooriumi alamal astmel.

Aga kui ma 1932. aastal lõpetasin, siis kaotati viimasena ka Rakvere seminar. Algkooliõpetajaid kogunes liiga palju. Õpetajate laatadel oli mõnikord 15—20 seminarilõpetajat ühe koha peale. Kus otsustas konkurss, kus pudel. Mul vedas. Vend oli Narvas advokaat. Kui seal üks õpetajakoht vabanes, soovitas ta minu.

Oli ka teine põhjus seminaride kaotamiseks. Sinna tulid rohkem vaesema rahva lapsed, kuna polnud õppemaksu. Seetõttu oli seal ka rohkem vasakpoolsete vaadetega inimesi, noorsotsialiste, mis võimudele ei meeldinud.

Kuidas Te võrdlete tolleaegsete seminaride ja praeguste laste muusikakoolide lõpetajate taset?

Enam-vähem võrdseks. Ainult lõpetajad on praegu nooremad. Muusikakeskkoolid annavad aga peaaegu tolleaegse konservatooriumi keskastme taseme välja.

Nüüd aga tuleb suur osa üliõpilasi konservatooriumi muusikakeskkoolidest. Ja õpib veel 5 aastat. Kas praegune konservatooriumi lõpetaja on oma tasemelt tunduvalt tugevam kui tolleaegne? Või kulutatakse kuldset üliõpilasaga looderdamiseks?

HELILOOMINGUS

Erkki-Sven Tüür, nädal aega tagasi arutasime, kas Te võiksite sel-
lel teemal ML-s sõna võtta. Ütleksite, et mõtlete järele. Kui leiate
mingi oma vaatenurga, siis kirjutate.

Mõtlesin ja ei leidnud. Mind see teema ei tõmba. Ma ei taha
korrata üldtuntud fõdesid. Näiteks seda, et aeg on edasi läinud ja
praegu lihtsalt ei kirjutata muusikat niimoodi, nagu seda tehti tollal.

Ma olen arvamusel, et muusika, eriti instrumentaalmuusika,
millega ma põhiliselt tegelen, on ideoloogiväline nähtus. Muusika
lähtepunkt on üldinimlik, filosoofiline. Tema väljendusvahendid
arenevad, kui selleks on vabadust, autonoomselt. Seda nii
rahvuslikus kui maailma mastaabis. Paralleelide tõmbamine riikluse
mingite arenguetappidega tundub mulle kunstlikuvõitu.

Aga ometi on olemas mingi järjepidevus. Küllap on Teilgi sellest
perioodist oma kõige südamelähedasem, mõjutusi andnud heli-
looja.

Cyrillus Kreek, Rudolf Tobias ja Eduard Tubin ka. Aga neist
esimese looming kuulub rohkem varasemasse, teise oma aga hilise-
masse aega.

Nii seda kui teist tuleb ette. Kuid tolleaegsed tipplõpetajad
— Aav, Alumäe, Aumere, kui ainult a-tähga algavaid nime-
tada — polnud praegustest nõrgemad.

Aga ega keskkoolitaoline õppekorraldus ole täiskasvanud
inimesele ka eriti sobiv, soodustab looderdamist. Õpitakse
peamiselt eksamite eel. Ega ma isegi seminaris eriti
pingutanut. Alles konservatooriumi ajal kuludis suved ja
puhkepäevadki õppimise peale. Otse õppimishullus tuli peale
— olid iseenda peremees. Haudusin algul plaani konservatoor-
iumi kõrval lõpetada ka Tartu Ülikooli.

Õpetamise pinged oli tollal viimases astmes küll tugevam.
Praegu pannakse rohkem rõhku koorijuhtimisele, siis orkestri
dirigeerimisele ja pillitundmisele. Konservatooriumi kooliosa-
konna lõpetajad pidid klaveri kõrval oskama mängida veel
6 pilli: viiulit, tšellot, kontrabassi, flööti, klarnetit ja trompetit.
Eksamil tuli mängida igal neist pillidest vähemalt heliredeli
4. märgini, etüüd, kergem pala.

Orkestrijuhtimisega jändas innukalt Juhan Aavik. Käskkir-
jaga moodustati eriala õppijatest — need küll ei tahtnud, aga
kuhu sa pääsed — keelpilliorkestrid, mida meie, koolimuusika
eriala lõpetajad, juhtisime. Tulemuseks oli see, et väga palju-
des koolides ja linnades oli oma sümfooniaorkester.

1940. aastal, kui Teie konservatooriumi lõpetasite, oli
juba nõukogude aeg. Kas tuli ka muutusi sisse?

Kaks korda on muusikaõppimise lõpetamine langenud
murranguperioodile: Rakvere Õpetajate Seminaril lõpetasin
selle viimasel eksisteerimisaastal. Konservatooriumi aga
esimesel nõukogude aastal.

Tuli, muidugi tuli muutusi. Ettekirjutusi sadas robinat
Moskvast, mindi üle klassitaolisele kursusesüsteemile. Kaotati
kohustuslik koorilaul kõigile konservatooriumi üliõpilastele,
mis minu arvates oli väga vajalik, likvideeriti oreliklass, viidi
sisse marksistlikud ained ja vene keel. Praegu on see pärand
põhiliselt likvideeritud.

Kui võrrelda muusikaelu Eestimaal tollal ja praegu?

Siis oli süvamuusika instrumentaalorkestreid ja -ansambleid
rohkem, eriti koolides. Küllap oli see seotud ka koolipedagoog-
ika õpetamise iseärasustega, millest rääkisin.

Rohkem oli ka provintsilinnades külalisesinejaid, seehulgas
nimekaid välismuusikuid. Praegu on hakatud seda olukorda
taastama, kuid napib raha. Eesti aja lõpuaastail oli
finantsidega lahedam.

Teisalt on aga tulnud juurde paljugi väärtuslikku —
lastemuusikakoolid, muusikakeskkoolid, RAM ja teised
kõrgetasemelised kollektiivid. Oleks kurb, kui rahapuudus siin
arengu tagasi paiskaks.

Olete agar kirjutaja. Kas Te oma muusikukssaamise
loost ei tahaks huvilistele pikemalt jutustada?

Memuaarid noorusaastatest on valmis. Raskusi on praegu
kirjastaja leidmisega.

Intervjueeris
Herbert Vainu

GUSTAV ERNESAKS

12.XII 1908 — 24.I 1993

KOKKUVÕTLIKUD MÕTTED AASTAKÜMNETE- PIKKUSEST ÜHISEST TÖÖST EESTI LAULU- KULTUURI PÜSIMISEKS JA ÕITSENGUKS

Kauaaegne Gustav Ernesaksa sõber maestro Richard Ritsing, kellel täitub märtsis 90. eluaasta, meenutab:

Muidugi olime sõbrad. Ernesaks käis tihti Tartus ja ka siin, minu pool kodus. Arutasime igasugu asju, sealhulgas ka muusika väljendusvõimalusi. Kui ta Tartus käis, juhatas ka minu koori ja minu laule.

Ka mina käisin Tallinnas. Kohtusime kas Heliloojate Liidus või kooriproovis. Juhatasin siis tema laule, mida ta tahtis n. ö. kõrvalt kuulata. Ernesaksa huvitas tema laulude minupoolne tõlgendus. Tema ettepanekul tegime mitmeid ühiskontserte. Meie suurim ühistöö oli üliõpilaslaulupidudel. Ükskord tegime nüümoodi proovi, et tema laulis kooridega laval, mina lava taga. Nii see käis.

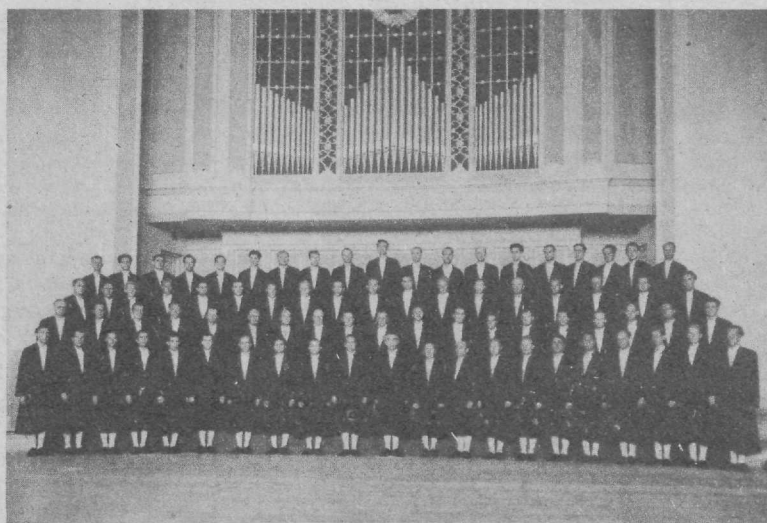
Võib-olla rõhutaksin meie ühist arusaamist koorijuhist. Koorijuht on rahvajuh, kes läheneb rahvale kunsti kaudu ja kasvatab rahvast kunsti kaudu. Ernesaks oli tõeline rahvajuh. Arvan, et kõik, kes on temaga kokku puutunud, meenutavad teda isemoodi.

◆ G. Ernesaks, R. Ritsing ja J. Zeiger 1969. aasta üldlaulupeol

See kurb teade vapustas kogu eesti rahvast. Ei ole enam meie hulgas Laulutaati, kes kogu oma elu oli pühendanud eesti rahva teenimisele. G. Ernesaksa elutöö koorijuhina, noorte koorijuhide kasvatajana, laulupidude üldjuhina ja huvitavate mälestusraamatute kirjutajana jääb igaveseks eeskujuks eesti elu tänastele edasivijatele ja võimsa monumendina teejuhiks tulevastele põlvetele. Raske on ette kujutada, et ei näe enam kunagi laulupidude üldjuhi puldis rahva poolt austatud ja armastatud Laulutaati. Laulupidu oli G. Ernesaksa hing. Arvukates artiklites ja sõnavõttudes on ta kirglikult võidelnud laulupidude traditsiooni väärtustamise eest, mille tähtsust on mõned ringkonnad püüdnud vähendada. Lahutamatu on G. Ernesaks seotud oma lemmiklapse — RAM-iga, kes oligi rohkem tuntud "Ernesaksa koori" nime all. Nüüd on tulnud aeg see nimi muuta ametlikuks. Ernesaks ja RAM olid esimesed, kes väikese Eesti kõrget koorikultuuri tutvustasid laias maailmas.

ARTUR VAHTER

◆ Dirigendid G. Ernesaks ja A. Vahter (ees keskel) oma kooriga 1955. a.

Vastne Eesti Vabariik on hädas oma kultuuri hanges hoidmisega — sellesama kultuuri, millele kunagi läbi tule ja vere teed rajati. Vabariigi 75. aastapäeva puhul lähevad mõtted algusaegadele tagasi. Rasked need olid, aga asjad liikusid, kui oli tuliseid eestvedajaid.

Kuidas Tallinna Konservatoorium (Siis Kõrgem Muusikakool) 1919. käima veeti ja hoonet 1922. püsti pandi, sellest võib igamees lugeda Mihkel Lüdigi trükis ilmunud „Mälestustest“.

Samal ajajärgul pani maalikunstnik August Pulst idanema esimese Tallinna eesti muuseumi mõtte. Siit sai alguse tulevane Kunstimuuseum. Vähe sellest — isikliku loomingu tegevuse kõrval oli August Pulst liikumapanevaks jõuks veel vähemalt 3 muuseumi asutamisel: Muusikamuuseumi (juhtis aastail 1932—1940), Vabaõhumuuseumi ja Tori muuseumi.

Juba Riia Kunstikooli õpilasena, 1911, alustas August Pulst rahvusliku vanavara kogumist Tartu Eesti Rahva Muuseumi heaks. Ta tutvustas kogusid näitustel; elavat rahvakunsti laskis aga kuulda — näha pillimeeste ja laulikute ringreisidel, koguni kontsertidel „Estonia“ kontserdisaalis.

Tänu tema algatatud heliplaadistustele on meil praegu olemas tüse rahva muusika plaadikogumik.

14. jaanuaril möödus selle värvika ja tulemusriikka kultuurimehe sünnist 104 aastat. Olgu siin ilmutatud mõned katkendid August Pulsti „Mälestustest“ ja muudest kirjatöödest, mille käsikirjad asuvad Teatri- ja Muusikamuuseumis.

„Minu vanavara korjamise töö 1911. a. algas nii kaks aastat pärast Eesti Rahva Muuseumi tegevuse alustamist... Peale Tori kihelkonna tegelesin 1914. a. vanavara kogumisega veel Kadrina kihelkonnas. Aastal 1913. õhutasin ja virgutasin Riia sealses eesti koloonias muuseumi tööst osa võtma ja esinesin selles asjas ka pikema kõnega eesti seltsi „Imanta“ perekonnaõhtul 30. märtsil 1913.“

* * *

Oktoobris samal aastal (1915 — toim.) aga asusin „Estonia“ teatrisse dekoratsiooni maalimise alal osalise jõuga tööle. Peale ooperi „Corneville'i kellad“ seisis lavastamiseks ees A. Kitzbergi „Libahunt“. Lavastajaks oli K. Jungholz, kes põhjalikku tööd nõudis.

Kuna alaline dekorator J. Vanakamar ei tundnud maaelu endisi vorme, siis langes lavakujundamise peardõhk minule. Minu ülesandeks oli peale muu ka näitlejakonnale vastava Halliste kihelkonna rahvarõiva valmistamise juhtimine, laval vajalikkude näpunäidete andmine näitlejaskonnale nendega kõikidel proovidel viibides; rahvatantsude äraõppimiseks vanade tantsuoskajate lavalettoomine rahva hulgast (abielpaar Piilbergid jt.); vanade meeste lavalekutsumine, kes huntide ulgumist õpetasid jne. Mõngisin vanamehe osagi, mida Riias olin juba käsitanud, kaasa. Minu muuseumiline kogu Tori osas aitas „Libahundi“ lavastamisel tublisti kaasa.

Siin ilmnis nüüd teraval kujul, kuiõrd hädatarvilikud on Tallinnale tema töös meie oma rahvast pärinevad muinasvaralised kogud ja kui suurt vajadust tuntakse siin eesti muuseumi järele. Siit võtsingi endale ülesandeks Tallinnasse eesti muuseumi asutamise.“

Tori kogu Tartusse ei läinudki, vaid selle põhjal lubas Eesti Rahva Muuseum 1916. a. A. Pulstil koos mõtte-

EGA SEE TÖÖ NI RASKE OLEGI,

kaaslastega Tallinna Osakonna asutada. 12. mail 1918 avas uus osakond oma ukseid „Estonia“ kontserdisaali poolses osas. A. Pulst oli kõik vajalikud eeltööd teinud ja kogudki avalmis korraldanud. See töö toimus Esimese maailmasõja ja saksa okupatsiooni ajastul.

„Muuseumi avamise momendiks kell 12 päeval kogunes osavõtjaid rohkearvuliselt. Juhatare liikmetest viibisid kohal K. Saral ja P. Parikas. Kõik kohalviibid kirjutasid oma nimed külalisteraamatusse. Viimaseks oli lihtne, odaval paberil ja joontega varustatud paksukaustaline raamat. Sellega oli toimunud meie eesti muuseumide ajaloo tähtis moment — Tallinn sai esimese eesti muuseumi, üleestiliselt oli see küll teine.

Muuseumi pääse- või külastamismaksu ei olnud kindlaks määratud, selle asemel olid ette nähtud vabatahtlikud annetused, mida „annetuse — potti“ sisse lasti.“

Muuseumi ukse peakiri oli nõuetekohaselt kahekeelne, valgele papile trükitud — paremal pool tekst „Eesti Rahva Muuseumi Tallinna Osakond“ ja vasemal uksele „Estonisches National Museum Zwiefstelle Reval“.

Väljapanekute hulgas leidis materjale väga mitmelt alalt. Võrdlemisi väikeste klaasustega kapid olid esemetega tihedalt täidetud ja seintel, laudadel, toolidelgi leidis väljapanekuid.

Muuseumi töö üldiselt oli raskendatud maksva olukorra tõttu — raudteeliikluse, kirjavahetuse, telefoni kasutamise keeld; ajalehed ümused tsenseeritud, mille tõttu kiire iseloomuga teated viibisid.

Toitlusalused olid äärmiselt halvad — aganane ja saepuruseguga leib oli tavaline ja sedagi anti ainult kardiga ja vähesel arvul. Ainult see, et uus muuseum oli Tallinnas uudiseks, et päästmise töö oli tarvilik ja eesti seltskonna tegelastel leidis rohkest vaba aega — olid nad ju ametiasutustest kõrvaldatud — see soodustas ja innustas tegevust. Võiks isegi öelda — mida rohkem takistati, seda enam püüti tegutseda.“

Kultuurivaradest oli 1916. aastal saadud dr. Rosenthal'i pärandusest J. V.

Jannseni ja L. Koidula materjale, mille hulgas leidis 1869. a. I eesti üldlaulupeo noote, taktikeppe, märke, fotosid; Koidula luuletusi, kirjavahetusi jne.

„Peagi hakkas muuseumi juurde koonsuma uusi jõude ja esijoones noorte hulgast — kooliõpilasi. Üsna varsti kujunesid noored uues muuseumis peatööjõuks, vaatamata sellele, et neile töö eest tasu ei makstud.

Kogu see nooruslik tegelaspere nimetas end üldiselt „muuseumlasteks“. Oma eri-ülesannete järgi kandsid nad veel ka igaüks erinimetusi, nagu: „paberikoi“, „Muuseumi eesel“ jne. Muuseumi asjaajaja (A. Pulsti) nimetuseks oli „vanamuuseum“, kuigi selle nimetuse kandja aastatelt ei olnud vanem kui 29.

Muuseumlaste tasuks oli võimalus kord nädalas ja nimelt neljapäeva õhtul „õitsel käia“... „Õitse tuli“ oli moodustatud punasest elektripirnist, milline oli põrandale asetatud. Selle tule ääres lamasis „muuseumlased“, vestlesid, naljatasid, rääkisid ennemuistseid jutte jne. Osavaimaks

jutustajaks oli neiu Emma Susik, kes tavaliselt töötas „Estonia“ teatris õmblejana. „Õitsetule“ ümber joosti, hüpati, tehti ringmänge. „Õitsetulele“ viibiti hillsõhtuni, nagu öised liiklemise määrused võimaldasid...“

Muuseumi osakond koos Harku seltsiga korraldas peo ühes kohapealse vanavara näitusega mihkklipäeval, 29. septembril „muuseumi päeva“ nime all.

Harku seltsi noor agar tegelane Karel Kritt käis sageli „Estonia“ teatri näitejuhi juures tunde võtmas lavatöö asjus ja nii puutusime temaga sageli kokku. Niipea kui tegin temale ettepaneku Harkus pidu ja kohaliku vanavara näitust korraldada, oli Kritt kohe nõus...“

Minu idee oli — näha saada, kui palju nimelt leidub küladel veel vanavara. Selleks kavatsesin vanavara väljapanekulele auhindu välja anda. Kohalikud tegelased pidid vanavara kodudest koguma, näitustele tooma ja jälle tagasi viima. Korjajaiks pidid olema Harku seltsi liikmed ja asjad vastu võtma sama seltsi nimeliste küitungite vastu, et mitte kahtlust äratada selles, et muuseum võiks asju endale tahta või et need muuseumi viiakse. Nii oli vanavara omanikel soodus juhus esinemiseks ja auhindade saamiseks, nagu see igal aastal toimus Tallinnas Põllumeeste Seltsi näitustel uuema kodukäsitöö alal.

Kõik need põhimõtted võttis Harku selts K. Kritti ettepanekul vastu. Vaidlusi tekkis aga muuseumi osakonnas, kus K. Raud arvas, et muuseumil ei ole ju selliseid auhindu väljaandmiseks, mis meelitaks külarahvast vanavara välja tooma. Mina väitsin, et mitte auhinna aineline väärtus ei ole tähtis, vaid oluline on, et muuseum üldse auhindu vanavara eest annab, sest seni ei ole ju seda veel tehtud, vaid vanavara on lihtsalt ära korjatud ja äraagi viidud. Nüüd aga antakse auhind ja vanavara läheb omanikule tagasi. Vanavara näitusel aga püüab igaüks paremini esineda ja toob kõik välja, mis kellelgi on. Seda olen oma senise korjamise ja vanavara näituste praktikaks ju tähele pannud.

Kirjatoimetaja K. Saral pooldas muuseumi tööd ja energilist tegevust igal kujul ja oli nõus, kuna laekahoidja P. Parikas puhtrahaliselt selliste ürituste korraldamist pooldas. Ta ütles: „Tehke pidusid, näitusi, kui aga muuseumile raha tuleb!“ Juhatus nõustus...

Eriti huvitav oli kogude kokkutoomise ja ülesseadmise moment. Tulid korjajad hobustel, kaasas asjade omanikud, nii noored kui vanad. Nad kõik olid „nagu takjad“ oma muistsete mälestuste küljes kinni. Nii toodi hoogsalt esemeid saali, aidati minul üles seada, näod õhetasid, silmad särasid. Kogu näituse ruum oli haljaste noorte kaskedega dekoreeritud. Harku vanavara näitus võttis enda alla ühe kindluse baraki, milline oli küllat avar ja valge.

Pidu ise aga toimus läheduses seisvas kõrvalbarakis. Pidueeskavas olid tegevad Harku seltsi näiteseltskond ja laulukoor, Tallinnast näitlejad H. Vaks ja A. Sunne. Avasõna ütles K. Raud ja kõnele A. Pulst.

Einelaas pakuti „rahvustoite“ — putru-piima, kapsaid lihaga, leiba ja õlut. Piima oli mitu 40-liitrilist nõutäit.

KUI ON SEE HAKKANINE

Et ajakirjanduses üleskutsed avaldati ja võimaliku reklaami tehti, oli linnastki pidulisi, sest erirong kindluse raudteel oli selleks käima korraldatud. Rahvast olid mõlemad saalid tulvil ja nende hulgas ka arvukalt saksa sõdureid. Muuseumi peost otsiti nagu „värsket õhku“ raske poliitilises olukorras. Piduliste meeleolu tõstis veel suuresti see, et harkulase K. Kritiga kokku rääkides tõmbasime pidumajale ka meie rahva trikoloori — sini-must-valge lipu masti. Saksa sõdurid küsisid, mis lipp see on ja meie vastasime, et „pidu lipp.“

Et kogu see ettevõtte toimus Harku seltsi nimel, siis pidas viimane ka pidukassat. Massilise osavõtu tõttu lootsime muuseumile täiesti rahuldavat sissetulekut — tegelased olid ju kõik tasuta, sõidukulud vaid tasuti.

Harku seltsi esimees soovitas peo-aruande ja sisse tulnud raha järele tulla kahe nädala pärast. Seda ka tegin. Minule anti heal paberil koostatud pikk aruanne, milline näitas puhaskasu ainult 23 marka. Selline üllatus oli võimalik ainult sel teel, et kulused oli sooritatud igal võimalikul ja võimatul kujul, nagu: seltsi esimehe isiklikud päevad, seltsi esimehe hobusepäevad, klaveri ühest kohast teise tõstmine jne. Kassapidaja teatas, et nii on ja juhatus on aruande kinnitanud ja mina muudkui võtku aga vastu. Hiljem selgus veelgi, et einelauda seltsi esimehe poolt toodud mitu nõutäit piima oli muuseumi kassast terve-na välja makstud, kuid ära oli müüdnud vaid mürdosa sellest. Ülejäänud piima oli esimees Pais järgneval päeval piduruumist vankrile tõstnud ja Tallinna turul teistkordselt maha müünud. See oli juba ma-nööver ja tehing, mida meie muuseumi inimesed ei osanud ette näha. Meie ei võinud kuidagi sellele mõttetele tulla, et muuseumi arvel tullakse musta äri ajama ja seda teeb esmajoones seltsi esimees.

Kui ma siis aruande ühes raha ülejäägi-ga muuseumi laekahoidjale üle andsin, praakis ta katkised ja maksvuseta rahad välja, nii et lõplikuks ülejäägiks suurest peost ja näitusest kujunes ainult 19 marka ja 25 penni. Kogu sissetulek oli umbes 3000 marka.

Pidu „Estonia“ kontserdisaalis 23. nov. 1918. oli esimene pärast okupatsiooni. Ajalehti ei ilmunud. Kirjutasin käsitsi peokulutus, asetasin neid müüridele ja

mujale; teatasin pidu „Estonia“ teatri lavalt publikule etenduste vaheaegadel jne. Rahvast tuli, pidu õnnestus, ettekanded võeti suure aplausiga vastu. Meeleolu oli kõigil ülev — vabadus käes!

Nüüd eeskava:
EESTI RAHVA MUUSEUMI TALLINNA
OSAKOND

„Estonia“ kontserdisaalis
laupäeval, 23. novembril 1918. a.
MUUSEUMI PIDU

I

1. Sissejuhatus — K. Raud (kõne)
2. Preludium grave — Peeter Süda (orel)
3. Eesti laul — Bernhard Hansen (bass — solo), rahvalaul
4. Isamaa mälestus klaveril saadab August Topman rahvalaul
5. Lauliku lapsepõli — Ella Masing-Grünberg (soprani solo), klaveril saadab August Topman.
7. Tuljak, rahvalaul

II

8. Petite fantasiaie — Gallaerts — Peeter Süda (orel)
9. Kalmu neid. Eesti rahvalauludest põiminud J. Hurt. Kannab ette Elise Kevand.
10. Arioso oop. „Makabeid“ — Rubinstein (bariton solo)
11. Hüglase haul — Rubinstein
12. Vanemuine — rahva-Eesti Rahva laul Meeste kvartett
13. Pulmalust — „—“

III

14. Eesti rahvalaulude tutvustamine — savioinal, põispillil ja mollpillil — Villem Vilepill, Priidik Sinep.
15. Unerohi — naljaette-Toomas Tondo kanne
16. Viimnepäev — „—“ Tavet Mutso
17. Lätsi külla — Setu rahvalaul — Toomas Tondo, Tavet Mutso, Bernhard Hansen ja August Michelson.
18. Eesti rahvatantsud — August Michelson ja Alice Seerman.

IV

Tants „Estonia“ orkestri saatel. Loterii, einelaud, lillelaud, thee, kohu, shokolad, jätis, limonad. Kosjakontor. Muuseumi kiosk, pidumärgid jne.

Pidu algus kell 5, kontserdi algus kell 7, lõpp kell 3 öösel.

Juhatus.

Väljaspool eeskava esines veel Aleksander Arder, kandes ette „Ja kui see laul meil korda läeb“ ja veel ühe teise. A. Arderi kohta mainin, et ta ilmus peole kusagilt maalt tulles ja teatas kohe endast peotoimkonnale sooviga eeskavas esineda. Minu ülesandeks oli eeskava juhtida ja nii pidin ka A. Arderit esitlema. A. Arder kandis tol korral tumesinist üliõpilasmundrit läikivate metallnööpidega. Küsin siis, kuidas ja mida võin temast teatada? A. Arder vastas: „Mu saapad on maalt tulles porised. Ärge teatage ühtegi mu õiget nime, vaid öelge, et esineb üks „juhuslik rändaja“, nii on kõige parem!“ Nii toimisingi. A. Arder esines väga hoogsalt ja võeti vastu otse tormilise aplausiga.

Sellel peol oli esmakordselt tarvitusel rahvapärane muuseumi märk, milline kujutas rukkilõikajat vihu ja sirbiga. Selle joonistas kunstikooli õpilane E. Viiralt ja müügiele laskime värvitrukis.

Pidu andis puhaskasu umbes 20 000 marka.“

* * *

Katkendid A. Pulsti fondist M 234:1/sü 44—46 ja TA 5:ta6 valis muusikaosakonna teadur

Urve Aulis

Toimetustel: Kuigi August Pulsti mälestuste algusosas etendab muusika üpris tagasihoidlikku osa, peab ML otstarbekaks avaldada nendest pikemaid väljavõtteid. Esiteks on ju muusika kultuuri osa. Teiseks annavad A. Pulsti mälestused küllaltki hea pildi tolleaegse elu vastuoludest — ühel poolt piiritu entusiasmi, teisalt samavõrra piiritu kasuahnus. Mõtteheiet peaks siit jätkuma ka tänapäeva välja. Pealegi sisaldub mälestustes unikaalseid, osalt dokumentaalseid andmeid esimesest Eesti Vabariigi aegsest kontserdist „Estonias“.

◆ Tallinna Eesti Muuseumis 1922. Seinal nähtavad rahvapillid said tulevase Muusikamuuseumi kogu aluseks.

Viljandi koorimuusika eestvedajaks on olnud pikki aastaid meeskoor „Sakala“ ja selle kauaaegne juht **RAIVO LAIKRE**

R.L. Praegu pean mõnda aega pensionipõlve. Juba 1986. aastal andsin meeskoori juhatamise üle Taimi Välbale. Sellest ajast olen rohkem kõrvaltvaataja.

M.T. Kuidas on koorimuusika viimastel aastatel arenenud Teie pilgu läbi?

R.L. Rõõmu teeb heatasemeliste kammerkooride edenemine. Eesti koorid saavad käia palju välismaal ennast näitamas ja teistega jõudu proovimas. Ka see arendab. Tundub, et koorijuhtide koolitus on paranenud. Vajaka jääb vaid töö häälega, mis peaks olema palju põhjalikum.

M.T. Valdav osa koorijuhtidest on naised. Kuidas Teie meelest see amet õrnemale soole sobib?

R.L. Müts maha naiste ees, kes seda tööd teevad. Muidugi on naiskoorijuhil mõnes mõttes raskem kui mehel.

Koorijuhil peab olema juhi iseloom, nõudlikkus, kõva sõna, huumorimeel, objektiivsus, üldistusvõime ja loomulikult

hea professionaalne ettevalmistus. Koorijuhile on vajalik veel ka fantaasia ja emotsionaalsus. Selles osas on naistel loomulikult rohkem eneseteostuse võimalusi.

M.T. Koori repertuaar sõltub paljuski, kui mitte öelda enamasti, koorijuhi maitsest. Millist muusikat olete pakkunud oma lauljatele läbi aastate?

R.L. Eks ikka eesti muusikat. Meil on siin Viljandi kandis mitu toredate heliloojate, kelle loomingut me lausa missioonitundega esitame. Olen ise ju G. Ernesaksa õpilane ja seetõttu on mulle maestro muusika väga mõistetav. Ka meestele õn alati meeldinud tema koorilooming. Palju oleme laulnud ka Tuudur Vettiku, Veljo Tormise laule. Muidugi ei ole me unustanud Mart Saart, mõned laulud saime kunagi Eduard Tubinalt.

M.T. Aastaid õpetasite koorijuhtimist tollases Kultuurikoolis.

R.L. Pikkade aastate jooksul on mul kokku olnud 91 õpilast. Mõned neist on tuntud nimed, näiteks Lydia Rahula.

M.T. Mida soovite noortele koorijuhtidele?

R.L. Koorilaul on meie rahvuslik uhkus. Koorimuusikasse on vaja värsket verd. Tulemas on 1994. aasta üldlaulupidu.

Marina Tamme

Kena kontserdipaik on Haapsalu Toomkirik. Jõulukuud meenutades võib esile tuua mõned õnnestunud kontserdid. **6. dets.** tähistas oma teist sünnipäeva Haapsalu Jaani koguduse poistekoor. Kooris laulab 15 poissi vanuses 10—14 aastat. Seljataga on ka esimene välisreis Soome, kus esineti 12 lauluga.

12. dets. üllatas kuulajaid Eesti metsatöötajate meeskoor „Forestalia“ Alo Ritsingu juhatusel. Kavas K. Tärnu, A. Läte, J. Sibelius, A. Ritsing j.t.

15. dets. laulis kammerkoor „Mainor“, dirigent Olari Elts. Kava oli keeruline ja huvitav. Kuid reklaami puudumise tõttu oli saalis vaid 5(!!!) inimest.

18. dets. Eesti Restauraatori meeskoor jõululauludega, dirigent Indrek Vijard. Aastat alustas **3. jaanuaril** kammerkoor „Haapsalu“. Dirigendid A. Ammas ja S. Kaasik. Kontserti ilmastasid keelpillikvintett ja organist M. Nuudi.

Üldiselt on Läänemaa muusikaelu tagasihoidlik. Segakoorid on Haapsalus, Lääne-Nigulas, Kullamaal, Lihulas, kammerkoorid Taeblas ja Haapsalus, naiskoorid Ristil, kaks Haapsalus, Lihulas, meeskoorid Haapsalus ja Lihulas. Kõik need koorid kuuluvad väikesearvuliste hulka, keskmiselt 20—30 lauljat.

Lisaks nendele töötab Jaani kirikus mudilaskoor, tütarlastekoor, noortekoor, segakoor, lastekoor.

SIRJE KAASIK

REGIONALAAL —
detsember

Harjumaalt

* 12. detsembril oli Tallinna Raekoja kontsert, kus esinejateks Kuusalu ja Kolga kammerkoor. Kolga koor, III vabariiklikul kammerkooride konkursil 4. koha saavutanud kollektiiv, tähistas ühtlasi ka oma 5. tegevusaastat. Kuusalu koor on koos laulnud alles 3 aastat, kuid on võimeline oma dirigendi Taavi Esko käe all ära laulma väga nõudliku kava. Koore juhatas ka soome helilooja ja dirigent Jouko Tömmälä.

* Detsembri keskpaiku toimus Harju huvikooli „Lastetare“ korraldatud lustakas kantripidu. Osalejaid oli Arukülalt, Nissist, Sakust, Vaidast, Ristilt, Koselt jm.

Jõgevamaalt

* 12. detsembril oli Jõgeva Kultuurimajas Tallinna Vanalinna Muusikamaja poistekoori jõulukontsert.

* Ansambli „Justament“ kontsert toimus 19. detsembril Siimustis.

Saaremaalt

* 12. detsembril toimus Saaremaal ansambli päev, kus igal esinejal oli võimalus üles astuda 3—4 looga. Lisaks pakkus firma „Kahekõne“ võimalust tellida helitehnikat ning lindistada oma kasseti.

Tartumaalt

* 12. detsembril oli TÜ Ajaloo Muuseumis Tartu Richard Wagneri Seltsi talvekontsert. Kuulajatele oli see esmane tutvus saksa helilooja Samuel Scheidti (1587—1654) loominguga. Esitati tema *Magnificat* ja vaimulikud koorikontserdid. Laulsi-mängisid „Mainori“ kammerkoor, P. Taniloo, R. Pajusaar, A. Kabel, T. Pähklamägi, M. Hallik, T. Pajusaar, T. Kirikal, T. Noor.

* 21. detsembril kandis Eesti Filharmoonia Kammerkoor T. Kaljuste juhatusel ette J. S. Bachi 1734. a. kirjutatud „Jõuluoratooriumi“ 3 esimest osa. Järgmised 3 osa kanti ette 6. jaanuaril.

* 23. detsembril jõudis kuulajate ette Anne Maasiku ja Heikki-Rein Veromanni tervikõhtu E. Enno lauludest „Nii, nii ei lõpe kõik see“. Suurem osa lauldavatest tekstidest pole Eestis üle poole sajandi enam uuesti ilmunud.

* 27. detsembril tähistas oma 80. sünnipäeva ja 65-aastast muusikuteed Aadu Regi. Ta on 25 aastat olnud seotud Tartu linna puhkpilli-orkestriga, on klarinetist, muusikaõpetaja, helilooja ja orkestrijuh.

Valgamaalt

* 26. detsembril andis Tõrva Kammeraalne jõulukontserdi „Joh. Mitt Brass Band“. Mängivad „Vanemuise“ teatri orkestrandid, koos on käidud juba paar kuud. Orkestri repertuaaris on nii džäss kui vanamuusikat, laulusolistiks meesosopran Olga Bunder.

* 31. detsembril kogunesid Tõrvas kontserti andma paljud Eesti tippkanneldaja Erni Kasesalu sõbrad. Meistril oli 65. sünnipäev. Õnnitlused vastu võtnud, mängis kannelt ka sünnipäevalaps ise.

Viljandimaalt

* „Sakala“ koori 12. detsembri kontsert oli pühendatud endise peadirigendi Raivo Laikre 70. juubelile. Sama kontserdiga tähistati ka R. Laikre õpetaja maestro Ernesaksa sünnipäeva.

* 14. detsembril toimus Viljandi Helikunsti Seltsi esimene taastamisjärgne üldkoosolek. Selts loodi 1929. a. augustis, taastamist alustati 1991 meeskoori „Sakala“ eestvedamisega.

* Jõulumuusika kontsertidega alustas Viljandis 11. detsembril „Mainori“ kammerkoor, 22. detsembril esines Jaani kirikus „Hortus Musicus“, 23. detsembril võisid huvilised muusikakooli saalis kuulata flöödimuusikat konservatooriumi üliõpilastelt Heili Saardilt (flööt) ja Marju Vatselilt (klavessin). Muusikaasta lõppes Viljandi Linna-kapelli traditsioonilise õõmuusika-kontserdiga 30. detsembril.

Ida-Virumaalt

* 16. detsembril tähistas lastekoor „Rukkilill“ oma juhi hr. Kustovi 30. tööjuubelit. Koor andis juubelikontserdi Jõhvi Kultuurikeskuses, külalisena tegi kaasa lasteansambel „Alõje Parusa“ Dnepropetrovskist.

* 19. detsembril oli tähtpäev Jõhvi Kultuurikeskuse segakoori

„Heli“ — möödus 130 aastat esimest teadaolevat koorikontserdist Jõhvis. Seega saab Jõhvi koor ennast lugeda üheks vanimaks Eestis.

* 20. detsembril esines Jõhvi kirikus 16.—17. saj. advendi- ja jõulumuusikaga „Hortus Musicus“, kaasa laulis Tallinna motettkoor.

Lääne-Virumaalt

* Rakveres toimus rida tulu-kontserte Rakvere kiriku oreliremondi heaks. 13. detsembril esinesid Kammerkoor „Eesti Projekt“ ja kammeransambel, kavas ka Pärdi vähemtuntud teoseid nagu *Stabat Mater*, *Summa* jt. 21. detsembril esines Tallinna Konservatooriumi brassansambel, 29. detsembril ERSO Arvo Volmeri juhatusel, solistidena tegid kaasa Anne-Liis Treiman ja Jüri Leiten.

* 20. detsembril said puhkpillisõbrad TK „Rakvere“ klubis kuulata mitmelaadilist puhkpillimuusikat. Esines kolm orkestrit: Uhtnast (Elina Peri juhatusel), TK „Rakvere“ orkester (Jüri Takjas) ning Tapa orkester (Jüro Tüli).

Võrumaalt

* 7 detsembril toimus Võrus Muusikakooli õpilaste järjekordne väike muusika kontsert.

* 22. detsembril oli „Kandles“ jõulukontsert, esinejateks Võru Meeskoor, ansambel „Viisivõru“, muusikakooli flöödiansambel, sümfooniaorkester.

Koostanud
AIME KONS

MEESKOOR „RUNO“ ON VEEL ALLES

1989. a. kevadel 40. sünnipäeva tähistanud meeskoor „Runo“ oli kümneid aastaid olnud Kommunaalmajanduse ja Elukondliku Teenindamise Ettevõtete Töötajate A/Ü Vabariikliku Komitee Tallinna Kultuuriklubi „Toomklubi“ allüksus. Kahe dirigendi ja hääleseadja palgad ning esinemisriided saadi klubi vahenditest. Ruumid Vene tänaval kuulusid a/ü komiteele ja nende eest üüri ei makstud. Kooris laulsid ülekaalukalt kesk- ja pensionaealised härrasmehed, kuid koosseis oli ka kümnepäevalla 30-aastast lauljat.

Koos stagnaaja lõpuga tärkas ärvaim ka Tallinna majavaldaajates. „Toomklubi“ juhatus tuli 1990. a. sügisel mõttele hakata omaenese allüksuse käest omaenese ruumide harjutusteks kasutamise eest üüri nõudma. Sealjuures mitte sümboolset, vaid kaunis tuntavat. Alguses valdas koori täielik nõutus, kuid sellest saime üle. Väga heast küljest näitas end 1989. a. sügisel koori presidendiks valitud ideederikas ja hasartne Oleg Salundo. Ta saavutas meeldiva kokkuleppe — Sakala Keskus võimaldab meile harjutusruumid ilma üürita.

Kuna „Toomklubi“ keeldus „Runot“ omaks tunnustamast, kui see tema ruumides ei harjuta, tuli leida veel sponsor, kes aitaks rahaga, millest tasutakse koori dirigentide ja hääleseadja palgad. „Runo“ juhatusel õnnestus kontakteeruda Tallinna Regionaalse Ametiühingute Liiduga (TRAL). Peagi kirjutati alla TRAL-i ja „Runo“ vaheline koostööleping, mida on pikendatud igal sügisel ja mis praegugi on jõus.

Kahel viimasel hooajal on koori koosseis noorenenud. Kooril tekkisid uued sõprussidemed kahe Rootsi meeskoori ja ühe Norra segakooriga. On käidud külas ja võetud vastu külalisi. Vastastikuse läbikäimise tulemusena avanes välisõprade abiga võimalus hankida koorile autobuss „Volvo“. Tegelikult on see praegu veel 3/4 ulatuses omanikule võlgu ja „Runo“ vaid rendib seda. 1992. a. ameti maha pannud O. Salundo poolt oli see riskantne ettevõtmine, mis võib ebaõnnestumise korral tuua kaasa koori finantskrahhi, õnnestumise puhul aga anda koorile tugeva majandusliku aluse. Igal juhul sunnib tekkunud olukord nii koori juhatuset kui ka iga realauljat majanduslikus mõttes ajusid liigutama, et panna buss raha teenima.

Osaliselt sõltub meie edu ka Eesti kunstikollektiivide reisivuust, sest neile oleme otsustanud oma bussi esmajoones üürida. Me teeme seda mõnevõrra madalama hinnaga kui suured Tallinna bussiettevõtted.

Ivar Judanov

Äri laulu teenistusse

Läbi aastate on Tehnikaülikooli Akadeemiline Meeskoor eesti kooride hulgas silma paistnud kõrgetasemelise laulu ja sisutiheda seltsiselu poolest. Viimastel aastatel on kooril olnud võimalik osaleda mitmel välisfestivalidel, on ette võetud kontsertreise nii Eestis kui ka väljaspool ning salvestatud ohralt repertuaari. Kõik see on nõudnud suurt tööd ning palju rahalisi vahendeid. Kuna viimastel hooaegadel pole kooril olnud lepingulist sponsorit, siis oleme olnud kohustatud suuremalt jaolt ise toime tulema oma tegevusele finantsilise katte leidmisega.

Kogu koori majandustegevus lähtub laulumeeeste altruistlikust suhtumisest meeskoori. Ilma selleta oleks väga raske, kui mitte võimatu tulla toime praegustes majandustingimustes. Üldjuhul oleme suutnud rakendada laulumeeeste ajupotentsiaali, tööalaseid võimalusi ja tehatahtmist ning suunata see jõud koori eesmärkide saavutamisele. Kuna enamik lauljaid on kas ise ettevõtjad või töötavad erafirmades, on nende meeste kogemused, oskused ja asjaajamise tase osutunud määravaks nii mõnegi projekti teostamisel. Näiteks välismaalt saadud autasud investeeritakse osaliselt koori huvides kasulikesse ettevõtmistesse raha juurde teenima.

Enne hooaja algust tuleb uus juhatus kokku, lähtudes traditsioonidest ning võttes arvesse uusi võimalusi „paneb paika“ hooaja tegevuskava. Samas määratakse kindlaks ka nn. projekti juhid, kes valmistavad ette ja viivad läbi neile määratud üritused, seehulgas kindlustavad finantsiliselt. Mõõdunud hooajal (august 91 — juuli 92) oli suuremaid projekte 4 (Prantsusmaa-, Rootsi-, Soome-reis, kasseti väljaandmine), lisaks väiksemaid. See printsip on viimastel hooaegadel tõestanud oma paikapidavust ning sellist läbimõeldud hooaja planeerimist ja teostamist on võimalik soovitada ka teistele kooridele. Praegusel ajal laseme meelst endil välja osta nii noodid kui ka koori atribuutika.

Jüri Kozlov,
TAM-i presidentRohkem rõhku
majanduslikule küljele

22. jaanuaril oli Tallinna Tehnikaülikooli ruumes koos Eesti Meestelaulu Seltsi volikogu. Tehti kokkuvõtteid mullustest töödest-tegemistest, vaeti 5. juunil 1993 Rakveres toimuva meeste- ja poistekooride laulupäeva kava.

Valiti uus juhatus. Esimeheks sai tagasi Heino Ross. Juhatuses jätkavad ka Heino Ilves (Jõgevamaa), Olev Leps (Lääne-Virumaa), Endel Ploom (Tartu), Priit Ratassepp, Paul Raud, Jüri Rent ja Oleg Salundo.

Kolm juhatuseliiget on uued. Hirvo Surva esindab poistekoori. Kahe mehe puhul arvestati esijoones nende majanduslikku võimekust, mis praeguses olukorras on ilmselt otstarbekas. Sulev Haage M. Lüdigi nim. Põlva meeskoorist on suutnud koorile restaureerida ruumid, muretsenud raha sisse toova bussi ja teinud koori sisuliselt isemajandavaks. Samaga on toime tulnud Tallinna Tehnikaülikooli Meeskoor. Seal valiti juhatuses Argo Kirikal, kes esindab Eestis „Ericssoni“ firmat.

Samal päeval oli koos ka Muusikaõpetajate Liidu volikogu. Arutati koolimuusika arengu probleeme, muusikaõpetajate täiendõppe projekti jne.

Scand-Est

23.—24. jaanuaril toimus Eesti Kooriühingu korraldusel Skandinaaviamaade koorimuusika seminar „Scand-Est“. Õpiti Skandinaaviamaade XX sajandi koorimuusikat, lektoriteks nende maade väljapaistvad dirigendid. Meeskooride rühma (38 inimest) juhendas Rubert Sund Rootsis, naiskoore (44) Kari Turunen Soomest, segakoore (78) Käre Hanksen Norrast, kammerkoore (31) Seppo Murto Soomest ja lastekoore (45) Bo Johansson Rootsis.

Kuigi osalejaid oli planeeritud vähem ja osa registreeritud ja osavõtumaksugi tasunud jäi tulemata, hindasid nii osalised kui külalised organisatorite tööd eeskujulikuks. Kahjuks lonkas aga vana kombe kohalt mitmete osalejate distsipliin. Esines hilinemisi (algul oli kohal ainult 8 meeskoori lauljat), ärakäimisi, varem lahkumisi. Kõige korralikumad olid lapsed, mis sisendab usku tulevikku.

Seminar lõppes kontserdiga, kus kõik kooriliigid tutvustasid üksteisele oma läbivõetud repertuaari.

Külaliskoreograaf USA-st

„Estonia“ teatri lavastab A. Bournonville'i balletti „Armas-tuse muinasjutt“ Ameerika ko-

reograaf Kennet Oberly. Ta on töötanud koos selliste XX sajandi balletikoreograafide nagu Maurice Bejart ja John Cranko.

Julius Vaksi mälestuseks

Seoses 100. sünniaastapäevaga on Teatri- ja Muusikamuuseumis üles pandud stand eesti trompetistist Julius Vaksist. Ta on õppinud Peterburi konservatooriumis, juhatas Vabadussõjas Tallinna koolipoiste puhkpilliorkestrit. Hiljem töötas sümfooniaorkestris, sõjaväeorkestris, esines laulupidudel juhina.

Hiilgavad eksamitööd

Konservatooriumi koorijuhtimise eriala lõpetajad dirigeerisid detsembri lõpul kuut kontserti, mida arvestati nende lõpueksamina.

Ulatuslikust kavast väärivad eriti esiletõstmist Bachi g-moll missa (dirigent E. Tiisvald) ja Romani Rootsi missa (dirigent E. Pehk) efekanded. Ka muid teoseid dirigeerisid nad suurepäraselt. Teistegi lõpetajate töötulemustele on positiivselt mõjunud lõpueksamile esitatavate nõuete suurendamine.

Rakvere kiriku orel
remondis

„Kriisa Oreliehitus“ alustas uuel aastal Rakvere Kolmainu kiriku oreli remonti. Tööd jätkub kolmeks kuuks. Eelnevalt koguti, seehulgas kirikukontsertidega, selle töö jaoks raha.

Eesti vanima tegevõpetaja
juubelikontsert

9. jaanuaril toimus Aseris kontsert, mille üldjuhatajaks oli Elmar Liiv, eesti vanim, 90-aastane tegevõpetaja. Juubilar on alates 1952. aastast juhatanud Aseri keraamikatehase puhkpilliorkestrit, on dirigeerinud ka rahvapilli- ja mandoliiniorkestrit. Praegugi õpetab ta lastele pillimängu. Jaanuarikontsert oli juubelikontsert.

Keda huvitab, keda mitte

20. jaanuaril korras Muusika- ja Teatrimuuseum huvitava ühiskülalaste Kaarli kirikusse, et tutvuda sealse oreliga ka seestpoolt. Asjatundjad, seehulgas Harri Ilves, kes on muuseumi oreleid parandanud, andsid kvalifitseeritud seletusi. Ei osalenud aga teatriosakonna rahvas, kes muusikute jõupingutusi oma fondi pillide parandamiseks pole millekski pidanud. Küll oli aga suurearvuliselt kohale tulnud Rahvusraamatukogu kunstiosakonna rahvas.

Maamme

FREDRIK PACIUS

Sov.-Arr. Arvo Kuikka

Andante maestoso (♩ = 66)

ÜHE ISA LAPSED, KUID MITTE KAKSIKUD

Rahvushümnid kuuluvad riiklike sümbolite hulka, mille kaudu saab rahvuslikku identiteeti tunnustada, kanda ja ka säilitada. Käesolevaga heidame pisut valgust Eesti hünni päritolule ja salvestamise ajaloolle.

Soome hünni kujunemine

Kevadsuvel 1846 pani Porvoo (Soome) gümnaasiumi kreeka kirjanduse õpetaja, 42-aastane Johann Ludvig Runeberg paberile rootsikeelse luuletuse „Vårt land“ — „Meie maa“:

Vårt land, vårt land, vårt fosterland
Ljud högt o dyra ord...

Huvitav, et kõrvuti teksti kirjutamisega mõlkus poeetil mõttes ka viis ja ta märkis sellegi üles. Pala jõudis Porvoos linna 500. aastapäeva pidustustel isegi kuulajate ette.

Üliõpilaskond toonases Soome vürstiriigis võttis Runebergi luuletuse suure soosingu saatel omaks ja ootuspäraselt hakkas seda viisistama õige mitu (kõneldakse, et kokku paarkümmend) heliloojat. Kui vaesuses vaevelnud filosoofiamaister August Engelberg suri, leiti Turkus ta paberite hulgast ka Runebergi „Vårt land“ segakoorile ja orkestrile. Muide, see jäi peaaegu pooleteiseks sajandiks oma esitusjärge ootama. Samas jõudis muusika, mille kirjutas Helsingi organist Fredrik August Ehrström, küll kohe kuulajateni, kuid tõrjuti peatselt kõrvale. Nimelt meenutas see viis pigem mingit gondlilugu Veneetsiast kui Soome isamaalist laulu.

Edasi tuli veel üsna mitu viisistust tänaseks juba täiesti tundmatutelt autoritelt ja — 1848. aastal — Helsingi Ülikooli muusikaõpetajalt Fredrik Paciuselt. Varsti toimus ka uudisteose esmaettekannet. Seda polnud raske korraldada, oli ju autor ise üliõpilaskoori dirigent.

Fredrik Pacius (1809—1891) oli päritolult sakslane, tulnud Soome pärast tegutsemist — peamiselt viuldajana —

Stockholmis. Muide, just tema on ka esimese Soomes kirjutatud ooperi „Kuningas Karli jahilkäik“ autor.

Runebergi laulu tõlkisid soome keelde mitu inimest, rahvas võttis omaks P. Cajanderi soomestuse.

Tasapisi sööbisid Runebergi ja Paciuse laulu sõnad ja viis kõigutatamatult inimeste teadvusse rahvuslauluna ja hiljem sai „Maamme“ Soome riigihümniks.

Eesti hünni kujunemine

Eestisse jõudis see F. Paciuse—L. Runebergi laul esmakordselt Hiiumaa Reigi koguduse õpetaja C.F. Rinne kogumikus „32 Laulu nelja healega laulda“, mis ilmus 1868. a. Selle viimasena kogumikku paigutatud laulu tõlge oli üsna vaba ning nimetatud versiooni võttis suurel määral aluseks J. V. Jannsen, kes soome ega rootsi keelt ei osanud, laulu I üldlaulupeoks eesti keelde seades. Nii erinebki Jannseni sõnade versioon, mida hiljem on mõnevõrra kohandatud, arvestataval määral Soome „Maamme“ laulust. Rääkimata juba sellest, et eesti variandis on 3 salmi Soome 2 (Runebergil algselt 6) asemel ja salmi teise poole kordus jäetakse ära.

Järgmistel laulupidudel „Mu isamaad“ kavas polnud, tsariametnikud ei lubanud seda rahvuslusest õhkuvat laulu esitada ametlikel pidustustel. „Mu isamaa...“ aga levis ja omandas populaarsust koolide ja kooride kaudu. Sellega õnnistati 1884. a. Otepää kirikus Eesti Üliõpilaste Seltsi lipuna sisse sini-must-valge lipp. Rahvas hakkas „Mu isamaad“ spontaanselt laulma 1891. ja 1894. a. laulupidudel. 1896. a. laulupeol Tallinnas tegi J. Tõnisson pärast lõppsõna ettepaneku laulda seda paljastatud päi püsti seistes. Nii ka toimiti. Nii oli laul tõstetud hünni seisusesse ja selleks ta Eesti Vabariigi ajal ka sai ja jäi. Olgugi, et tehti mitmeid ettepanekuid (vaidlus käis esijoones „Muusikalehe“ veergudel) valida saksa meloodiaga Soome hünni asemele midagi muud.

EESTI RAHVUSHÜMN

Mu isamaa, mu õnn ja rõõm

Fredrik Pacius
orkestreerinud
V. Tormis ja K. Raudsepp

Nagu „Maamme“ puhul, on meilgi tegemist mitme arranžeringuga. Juba I üldlaulupeol tuli Paciuse 4-häälne laul kohandada meeskooridele. On olemas teisi orkestratsioone, originaalist mitmeti kõrvalekalduvad R. Kulli pom-pöösse faktuuriga segakoori- ja puhkpilliorkestri seaded. Kõige laiemat kasutamist on leidnud K. A. Hermanni väga hästi kõlav segakooriseade.

1991. a. tehti uued, nüüdisaegsed seaded. Selle ürituse põhiläbiviija V. Tormis on omapoolseid selgitusi jaganud „Rahva Hääles“ 10. novembril 1991.

Jäädvustused

Kui grammofonid hakkasid meie kandis argiseks (moe) asjaks saama, jäeti varakult „platede“ hoolde üsna mitmes ettekandes ka „Mu isamaa, mu õnn ja rõõm“. 1908. aasta andis tervelt kolm ülevõtet. Alustas „kunstlajutar“ Aino Tamm, kes selle laulis Peterburis üsna kesise klaverisaate toetusel ülevõttemasina ruuporisse. Päev hiljem jõudis järg St. Peterburgi Eesti Noorsoo Seltsi Muusiker osakonna segakoori kätte, mida tollal juhatas Mihkel Lüdig.

Mis oli tehtud Peterburis, seda tuli muidugi kibekähku ka Tallinnas korrata. Bariton Otto Bachmann, kellest peale seitsme-kaheksa plaadiloo õieti muud midagi meie muusikalukku pole jäädvustunud, laulis Paciuse isamaalaulu omakorda „masinasse“. Paar aastakümnet võis grammofonil ainult neidsamu plaate keerutada.

Kui „Mu isamaa“ oli saanud Eesti riigihümniks, võttis 1928. aastal Londoni sõjaväeorkester „The Silver Stars Band“ ette „Eesti hümnuse“ (nii seisab etiketil) instrumentaalvariandi jäädvustamise plaadifirmale „Columbia“. Muide, üpris heas muusikalises ja nende aegade kohta üllatavas tehnilises kvaliteedis.

Väheke hiljem paiskas hoopis teine firma, nimelt „Beka“ („Parlophon“) olemasolevaga rööbiti turule oma... hoopis nigelama variandi. Veel jäi sama pala 1936. a. Riia vabrik „Bellacord Electro“ plaatidele Eesti raudteelaste kultuurühingu „Kalju“ segakoori ettekandes, seejärel Tallinna Garnisoni heatasemelisel puhkpilliorkestrilt H. Luhari juhatusel „His Master's Voice'i“ firmas.

Kaheksanda ja ühtlasi viimase sõjaeelse plaadialvestise Eesti hümnist andis Juhan Aaviku juhatusel EMO — „Estonia“ Muusika Osakonna segakoor — tol ajal üks Tallinna eliitkooridest.

1992. a. andis Tallinna Helikassetitehas Tormise töötlustel koorile sümfooniaorkestri saatel (3 salmi), sümfooniaorkestrile (1 salmi) ning puhkpilliorkestrile (1- ja 3-salmiline variant) välja juba kassetina.

R. Aas

HIGI TULI OTSAETTE, KUI ERIKALE MÄNGITI EESTI HÜMNI ASEMEL SOOME HÜMNI

On varēngi ette tulnud, et üks rahvuslaul on kujunenud mitme maa hümniks, tihti peale pisut erinevates variatsioonides. Nii esines ka Soome ja Eesti hümnis lahknevusi juba varem. Eriti aktuaalseks läksid hümniga seotud probleemid siis, kui taastatud Eesti Vabariik hakkas osalema olümpiamängudel. Mida seal, juhul, kui keegi võidab kuldmedali, mängida: kas täpset koopiati Soome hümnist või redigeerida ja orkestreerida uuesti meil vanasti kasutusel olnud variant. Sümfoonia- ja puhkpilliorkestrite uued orkestratsioonid paluti teha Veljo Tormisel. Koostöös Kirill Raudsepaga valmisid uued variandid, millest siinjuures toome direktiooni näol ühesalmilise puhkpilliorkestri variandi, nii nagu on kombeks esitada olümpiamängudel.

Millised on siis muutused? Kõigepealt viidi hümn uude helistikku, kuna Si-bemoll-mažoori eestiaegne hümn variant Re-bemoll helistikus on laulmiseks natuke kõrge. Helistik on nüüd nii soomlastel kui meil ühine.

Kui aga vaadata lähemalt mõlemat direktiooni, torkab silma, et meie hümnis orkestreerijad on püüdnud säilitada rohkem laulvust, ansambllisust, Soome variandis on juba teine takt vaskpillidel markeeritud, täisakordiga noolid. Kuuendas taktis on meie hümnis trompetil ja tromboonil unisoonis signaal (sama ka kaheksandas taktis), valmistades nagu ette signaali üheksandas taktis (soomlastel on sama signaal seitsmendas taktis), et viia meloodia suure tõusuga lõpuni.

Erilist tähelepanu hümnis mängimisel tuleks pöörata striihidele. Juba hümnis kolm esimest nooti tuleks mängida nii, nagu lauldakse. Mitte väga teravalt, kuid samas ka mitte „pehme keelega“. On saanud juba kauniks tavaks, et kolmandat salmi alustatakse pp, pikkamööda jõudu lisades jõutakse taas 10.—11. taktini, siis on juba forte, ning viimase salmi kaks lõputakti on veel ka ritenuto.

Olümpiamängude eel-mängis orkestris „Tallinn“ niisuguse hümnivariandi linti. See saadeti koos meie lipuga ka mängudele. Kjulates-vaadates aga meie kuldmedaliõitija Erika Salumäe autasustamist, tuli mulle lausa higi otsaette. Vähe sellest, et lipp oli tagurpidi varas, Eri kale mängiti puhtal kujul kõige õigemalt Soome Vabariigi rahvuslaulu, koos kordamisega ja nende orkestratsioonid. Kuidas see küll võis juhtuda, teavad vaid asjaosalised ise. Nii võisid soomlased öelda, et kuigi nad veel kuldmedalit polnud saanud, nende hümnis juba mängiti.

Heldur Saade

EDUARD TUBINA FONDIS

Eduard Tubina Fond loodi 1988. a., juhatuses Vardo Rumessen (esimees), Tiina Lõhmuste ja Kristel Pappel.

Eesmärgiks on Tubina muusika propageerimine, samuti tema mälestuse jäädvustamine. Fond on saanud rahalisi annetusi nii Eestist kui välismaalt, nii asutustelt kui eraisikutelt. Suuremad annetajad Eestist on olnud „Peipsi Kalur“, Tallinna Taksopark, Eesti Televisioon, „Marat“, „Mistra“. Summasid on laekunud „Estonia“ teatritl Tubina „Reigi õpetaja“ ettekandest saadud tuludest ja möödunud kevadel Eesti Rahvakultuuri Fondilt. Peamine rahaannetaja välismaalt on olnud Neeme Järvi ja tema juhatavat Göteborgi Sümfooniaorkester, ka Taavo Virkhaus.

Seda raha on peale Tubina muusika propageerimise kulutatud ka mälestus-

kivi asetamiseks sünnikohta Kallastele. Möödunud aasta algupoole läks raha telefili valmistamiseks Tubinast, tema teoste nootide ümberkirjutamiseks ja väljaandmiseks jne. Löödi agaralt kaasa ka teiste eesti muusikute, näit. R. Tobiase mälestuse jäädvustamisel.

Pärast rahareformi jätkati tööd finantside hankimiseks. Tulu saadakse Rootsi BIS-firma Tubina plaatide müügist. Aasta lõpul ilmus fondi kaasabil CD E. Tubina kammerloomingust. Mõningate ebakõlade tõttu „Eesti Kontserdiga“ jäid toimumata E. Tubina 10. surma-aastapäevale pühendatud kammerkontserdid. Lükus edasi ka planeeritud teaduskonverents. Pole aga kaotatud lootust, et need siiski teoks saavad. Või leitakse mingid muud vormid fondi summade kulutamiseks Eesti muusika arengu hüvanguks.

RICHARD WAGNER VERBAND e.V.

CERCLE INTERNATIONAL RICHARD WAGNER
INTERNATIONAL RICHARD WAGNER SOCIETY
RICHARD WAGNER VERBAND INTERNATIONAL e.V.

D
Sa
Te
Fa
lo

EESTI RICHARD WAGNERI SELTS

asutatud 1990. aastal

1990. aastal külastas Eestit Hannoveri Richard-Wagner-Verband'i president Ewa Wilson-Mårtson, erialalt laulja, viimased kümnekond aastat ka Hannoveri Muusikakooli laulupedagoog. Tema see oligi õhutaja. Veel sama aasta 16. detsembril kogunes väike initsiatiivgrupp Heliloojate Majja, et panna alus Eesti Richard Wagneri Seltsile. Võeti vastu põhikiri, valiti juhatus. Selle etteotsa ja seega esimeseks Eesti Richard Wagneri Seltsi esimeheks sai organist Andres Uibo.

Paralleelselt Tallinna seltsiga tekkis peagi sõsar selts Tartus. Selle energiliseks eestvedajaks on tänaseni Tartu Ülikooli tudeng Loone Kaust. Oma tegevusega on Tartu selts olnud ehk elujõulisem, eriti töövormide mitmekesisusel ja koosviibimiste sisukusel.

Eesti Richard Wagneri Selts on oma olemuselt ayatud ühendus. Nende üritustest võivad osa võtta kõik asjastuhvitatud isikud — nii kuulajatena kui esinejatena. Kahjuks on aga viimase aja eluolustikust fingituna seltsi tegevus jäänud lünklikuks. Kokkusaamised on harvenenud, hõrenenud osavõtjate ring.

Tallinna seltsi töövormideks on seni olnud loengud ja ettekanded mitmesugustel muusikateemadel, huvitavate heli-

salvestuste kuulamine, videosalvestuste vaatamine ja elava muusika kuulamine. Ettekannetega on esinenud Leo Normet, Kristel Pappel jt. Käsitletud on põhiliselt Wagnerit ja tema ajastu muusikaprominente.

Kuid peamiseks väärtuseks Eesti Richard Wagneri Seltsi senisest tegevusest lähtuvalt tuleks näha koostööd Saksamaa emaseltsiga ja Saksa Muusikaakadeemiaga. Nende toetusel on saanud teoks rida huvitavaid ja kasulikke reise Saksamaale. Siit sai end Saksamaal täiendamiseks tuult tiibadesse ka Andres Uibo. Seltsi esimese stipendiaadina käis Bayreuthi ooperifestivalil Kristel Pappel. Tänavu sõidavad ennast Saksamaale täiendama ja ühtlasi ka eelseisvaks Wagneri-nim. rahvusvaheliseks laulukonkursiks ette valmistama noored lauljad Pirjo Levandi-Kauge ja Eda Zahharov. Mõistagi avaneb neil võimalus siis ka Bayreuthis oopereid vaadata, kohtuda maailma tipplauljate-, -dirigentide ja -lavastajatega. Sellised sõidud oleksid meie hetkeolusid arvestades ilma välise toetuseta mõeldamatud.

Kuid küllap paranevad olud tasapisi meilgi! Tahaksin loota, et siis elavneb ka Eesti Richard Wagneri Seltsi tegevus.

Avo Hirvesoo

EESTI MUUSIKA-
KOOLIDES MÖÖDUNUD
AASTAL

toimunut võiks nimetada ühelt poolt katseks elus hoida aastate vältel väljakujunenud taset ja traditsioone, teisalt püüdeks omalt poolt täita lünki, mis tulevad meie töö- ja elukorralduses üha arvukamalt ilmsiks. Eesti 60 muusikakooli (mitte enam „laste“) töötasid, korraldasid kontserte, pidasid juubeleid, võtsid osa omavahelisest keelpillimängijate jõukatsumisest, andsid välja lõputunnistusi, pidasid lõpetajatele pöialt sisseastumiseksamitel (tulevastesse kõrgematesse) muusikakoolidesse jne. ikka vanas tuntud headuses. Küllap olene teadlikumaks saanud ka oma valupunktidest (vt. ka juba paari aasta eest „Muusikalehes“ ilmunud artiklit „Kuhu lonkad, seltsimees. Laste-muusikakool?“ Viljandi Muusikakooli direktori Kalle Tamra sulest), kuid et mainitud liikumistakistust võiks ülekantud tähenduses majanduslike ja seadusandlike kitsaskohtadega samastada, on nüüdset (härä? proua?) Muusikakooli siiski põhjust vaimselt arenemisvõimeliseks pidada. Seda enam, et viimastel aastatel tekkinud pilliõpetajate ühendused sisulise töö koormat üha enam enda kanda võtavad.

Muusikakoolide elus on mõndagi põhjalikult muutunud: endise Moskvas lähtuva juhtimise asemel võimalus ise oma tööd korraldada, varasema tsentraliseeritud jaotussüsteemi asemel tarvidus valla rahakoti ja julge pealehakkamisega läbi ajada ning seejuures hoolt kanda, et meie kultuuripärandi alusmüüri ajutisigi olulisi tühemikke ei tekiks.

Muusikakoolide töö seadusliku poolega on püüdnud tavalise tulekustutamise kõrval tegelda 7-liikmeline direktorite nõukogu, mis 3 aastat koos töötades ja võimalust mööda ka kolleegide nõu ja abi tarvitades on ette valmistanud rea dokumente, mis ametkondlikest vastuoludest ja muudatustest johtuvalt on osalt tagasi tõrjutud (palgamäärus), osalt juba rakendatuna ikka veel ootavad lõplikku kinnitamist (7-aastased õppeplaanid, põhimäärus, seaduseprojekt jt.). Kemplemised haridusseaduse ja töölepingu seaduse konarlikkuse osutunud sätete ümber kuuluvad küll pigem osalejate memuaaridesse kui muusikute lugemislauale. Küll aga tahaks loota, et üsna pea saame arvukatele küsimustele elukorralduse valdkonnas ka lõplikke vastuseid, et pedagoogidena lapsi õpetavad muusikud arvatkse ka õpetaja palga vääriliseks, et uus solfedžoprogramm saab täiendust nii meie oma õppematerjalide kui ka teiste aineprogrammide osas (senise venekeskse asemel mitmekülgele muusikakooliõpetajate pärgiva muusikaloo kondikava on juba koos). Paljud soovivad jääksid üldiste uusaastaunistustega ühte katlasse.

Kuid loodame, et mitte igaveseks. Nõu ja abi ootame siin targematelt peadelt, muuhulgas ka Euroopa Muusikakoolide Ühenduselt (EMÜ), mille liikmeks pürgimine möödunud aastal annab lootusi nii lähemaks kui kaugemaks tulevikuks.

Muusikakoolide elu oma mätta otsast vaadatuna kommenteerides

Tabasalu Muusikakooli
direktor Jaan Vaidla

"ESTONIA" MUUSIKALISE ARENGU KESKUSENA

Sellist pealkirja kannab äsjailmunud väikene raamat, mille autoriks on Karl Leichter ja väljaandjaks Eesti Muusikafond (mitme kultuuriorganisatsiooni toetusel). Et see käsikiri pärast poolesajandilist varjusurma lugejateni jõudis, on esmaajoonnes toimetaja Vilma Paalma teene, kes otsis ühtlasi välja kõik puuduvad viited ning kirjutas sisutiheda eessõna.

Kuna nimetatud teos nägi ilma valgest pärast Karl Leichterit 90. sünniaastapäeva ning enne Eesti Vabariigi 75. aastapäeva, siis on järgnevad mõttekillud sündinud nendest daatumidest lähtudes.

Karl Leichterit isiksuse kaudu tunneta- me järjekordselt Eesti Vabariigi kultuurita- set ja vaimupotentsiaali enne nõukogude okupatsiooni algust. Mitmekülgne haridus (Tartu Kõrgem Muusikakool ja Tartu Ülikool), euroopalik nägemus ka kodustest asjadest (näit. Heino Elleri koolkond ja Eduard Tubin), arvustaja-hindaja vaim- sus („arvustus peab olema kasvata- ja ülesehitav“, selle ülesanne seisneb „sügava- mate perspektiivide avastamises“ jne.). Monograafia „Richard Wagner“, koguteo- se „20 aastat eesti muusikat“ autor ja toimetaja, lisaks paljud printsiipiaalse kaaluga arvustused — kõige selle kaudu avanes Karl Leichterit haare ning erudit- sioon eriti ilmekalt.

Ja nagu ajaloo ironiana sattus mu kätte just praegu ajalehe „Sirp ja Vasar“ number 1950. aasta 13. maist. Artiklis „Viidak tööstiil EN Heliloojate Liidus“ on Karl Leichterile „pühendatud“ alljärgne- vad read:

„...Liidu liikmeks võeti vastu ja püsib tänini selle nimekirjas kodanluse tuline apologet K. Leichter, väljaande „20 aastat Eesti muusikat“ autor ja toimetaja (1938), kes oli fašistliku Haridusdirektooriumi häälekandja „Eesti Sõna“ alaliseks muusi- karetsensendiks. Tol ajal näitas ta haru- kordset aktiivsust igasuguste ooperieten- duste, kirikukontsertide ja teiste kontserdi- ürituste valgustamisel ajalehe veergudel. Ka okupatsiooniaegses konservatooriumis etendas ta juhtivat osa, olles kompositsioo- ni- ja muusikateaduse osakonna juhata- jaks. Pärastsõjaaastail näitas Leichter, et ta pole kuidagi võimeline täitma oma ülesandeid ei Tallinna Riiklikus Conserva- tooriumis ega ka Heliloojate Liidus. Ei olnud juhuslik, et Leichterit soovitas konservatooriumi muusikaajaloo-kateedri juhataja kohale mitte keegi teine kui kodanlik natsionalist Kruus. Võimetust nõukogulikult muusikateadlase kutseks näitas Leichter ilmekalt 1948. a. lõpul toimunud konservatooriumi teaduslikul sessioonil oma läbinisti apoliitilise ja pseudoteadusliku ettekandega. 1950. a. märtsis toimunud muusikaaktiivi nõupidamisel paljastati Leichterit antipatriootilise- kosmopoliitilised seisukohad muusika- teaduses ja pedagoogikas, mille järgi ta vabastati õppejõu kohalt konservatooriumi. Kõigest sellest hoolimata ootab Heliloojate Liidu juhatus ikkagi veel selle natsionalisti „ümberkasvatamist“ ja hoiab teda edasi oma liikmete nimekirjas.“

Praegu ajab selle lõigu lugemine vist küll kõiki muigama, kuid pole raske arva- ta, mida tähendas asjaosalistele selline hinnang ainult aasta pärast märtsiküüditamist. Kulds tervelt kuus aastat, enne kui Karl Leichter võis jälle õpetada Tallinna Konservatooriumis. Õnneks polnud kadu-

KARL LEICHTER

«ESTONIA»

muusikalise arengu
keskusena

nud tema töövõime ja hingeline suursugu- sus. Tänu sellele on meil olemas paljud uued uurimused, on monograafia „Mart Saar“, on postuumselt ilmunud raamat „Seitse sajandit eestlaste lauluteed“. Tegeli- kult vääriski iga Leichterit artikkel taas- avaldamist, sest hetkelist muusikasünd- must oskas ta alati vaadelda kui üht osa igavikulisest protsessist. Samal ajal peab „Sirbi ja Vasara“ artikli anonüümne autor paratamatult leppima kohaga tundmatute parteisõdurite ühishauas.

Uurimus, mida me praegu käes hoiame, telliti Karl Leichterilt Estonia Seltsi 75. aastapäevaks ja jõudis avalikkuse ette pärast Estonia Seltsi 125. aastapäeva. Ometi pole selles vaja muuta ühtegi rida.

Kui vaadata arhiivimaterjale, siis on iga etendus või hooaja kohta eraldi võetuna sageli kirjutatud negatiivseid ja esimese hooga paberile panduina küllaltki pealis- kaudseid arvustusi, kuid Leichterile omane üldistusvõime on igast hooajast välja sõelunud just need momendid, mis üldkokkuvõttes asja edasi viisid, mille tõttu „Estonias“ antud etendused või kontserdid olid temast 1940. aastaks teinud meie muusikaelu keskuse.

Seda joont on põhjust imetleda ka praeguse eluhetke seisukohast, sest enamu- ses ilmunud kirjutistest nähakse meie poliitikat, majandust ja kultuuri ainult negatiivses valguses. Seejuures on üsna sageli autorite ironia ja teravmeelitsemisega nende isiklik kibestumine elus või erialal. Ka Leichterit suhtes oli Nõukogude Eesti olnud rõngalt ebaõiglane, kuid sellele vaatamata pidas ta alati pühaks Eestimaa kultuuri kui tervikut. Saksa okupatsiooni ajal mängis ta suletud uste taga oma õpilastele ette Hitleri poolt keelatud komponistide heliplaate ning Stalini režü- mi all oskas ta kõikvõimalike kanalite kaudu kursis olla kõige selle uuega, mis toimus teispool raudset eesriiet.

Kriitikud otsivad sageli just seda, mis ettekande ajal ebaõnnestus, Leichterit lüüri arvustajad peavad aga olulisemateks neid momente, mis osutusid uue helitöö või selle ettekande puhul väärtuslikeks. Seejuures pole tema hinnang kunagi sõbramehelikult õlalepatsutat, vaid igal juhul põhjaliku analüüsi vilil.

Hiljuti tähistasime Estonia Teatri lavas- taja Paul Mägi 75. sünniaastapäeva. Kõik kohalolijad meenutasid suure soojuse- ga tema lõpuni lähimõeldud lavastusi, sihikindlat tööd solistide noore põlvkonna- ga jne. Kui aga lehitseda P. Mägi lavastuste kohta ilmunud kriitikat, siis leidub väga harva tema kohta tunnusta- vaid kirjaridu. Jällegi oleks vaja Leichterit laadi teadurit, kes antud inimese elutöö või ajajärgu õiglaselt lahti harutaks.

Väga lihtne on kriips peale tõmmata näiteks kõikidele Nõukogude Eesti laulupi- dudele, sest iga kontsert algas ju kantaadi- ga Leninist või parteist. Kuid tegelikkuses ootas nii publik kui lauljaskond neid lõpuminuteid, kui ühiselt ja püsti seistes lauldi Gustav Ernesaksa „Mu isamaa on minu arm“.

Vähemalt korra igas viisaastakus pidi iga teater ühe lavastuse „keisrile“ pühenda- ma, et seejärel jälle vaikselt kunstijumala teenimisele mõelda. Ja kui kord üle kogu maailma laialipaisatud killud on taas üheks mosaiigiks kokku liidetud, siis leiame kindlasti, et vähemalt eesti kultuuri pole vaja hakata edasi ehitama päris tühjalt platsilt.

Kuigi kutseline Estonia Teater alustas tegevust 1906. aastal ja üsna varsti katsetati ka esimeste ooperilavastustega, on ometi paljud asjatundjad valmis pidama „Estonia“ ooperi tõeliseks sünniaastaks aastat 1918, mil päris oma jõududega toodi publiku ette Verdi „Traviata“. Seega võime koos Eesti Vabariigi juubeliga tähistada tinglikult ka meie ooperi 75. sünniaastapäeva.

Mõnes mõttes on juubelgi üks uuesti alustamine. Praegu võib iga hästikoolita- tud inimene leida väljaspool kodumaa piire palju tasuvamat tööd. Lähneb aega ja kulub kannatust, kuni kodumaine kunsti- põld muutub taas primaarseks. Tahaks loo- ta, et vähemalt Eri Klasi ja Kaie Kõrbi ees- koju, kelle maailmatules karastunud anne on ometi jäänud koduteatriga regulaarselt seotuks, muutub normiks igale kolleegile. Esiatgu ei ole me veel nii rikkad, et kooli- tada kaadrit jõukamate naaberriikide jaoks. Tuleb leida võimalused ja stiimu- lid, et lähitulevikus koondada kõik vahen- did nende noorte laiahaardeliseks kooli- tuseks, kes tahavad põhikohaga tööle hakata Eestimaal. Eesti Vabariigis jõuti esimese tõelise saagilõikuseni enamikel etualadel 1938. aastal, s. t. 20 aasta sihikindla töö tulemusena. Tahaks loota, et vähemalt 25 aasta pärast, kui meie järe- tulijad tähistavad Eesti Vabariigi sajandat sünnipäeva, on jällegi võimalik ühe raa- mata pealkirjaks panna „Estonia“ muusi- kalise arengu keskusena“ ning tema ilmu- mist pole vaja oodata üle viiekümne aasta.

Arne Mikk

3. veebruaril 1923 leidis aset „Estonia“ Muusikaosakonna segakoori kontsert. Juhatas August Topman. Solistina oli kaastegev Artur Lemba. Effekanne oli eeskujulik ja kava maitsekalt kokku seatud. Theodor Lemba, kes käis sellel kontserdil, polnud kitsi kiidusõnadega: „Hr. A. Topman on anderikkam minult kuulud meie koorijuhtidest. Tema muusika ettekanded on viimase täiuseni

◆ Alfred Sällik

viidud, nii peene nüansseerimisega, muusikalise fraseerimisega ja peidetud muusika iluduse ilmumisega.”

Kõik need voorused tulid eriti ilmsiks Miina Härma lauludes „Kojuigatsus“, „Ta lendab mesipuu poole“ ja „Laul põllule“. Ka Artur Kapi laulud said mõjuvalt ette kantud, elavaid kiiduavaldusi kutsusid esile veel Adolf Vedro „Kukku“, Juhan Aaviku „Pisarad“ ja hümn Artur Lemba ooperist „Lembitu tütar“. Artur Lemba esines sellel kontserdil Heino Elleri Fis-duur ja Des-duur klaveriprelüüdidega. Arvustaja leiab äga, et nendes teostes on Eller veel tugevasti Skrjabini mõju all.

Theodor Lemba ise oli kaastegev Aleksander Arderi lauludeõhtul, kus ta esines nii saatjana kui ka solistina. Arder laulis sel kontserdil kõige paremini aariat Rubinsteini ooperist „Deemon“. Väga hästi kõlas ka aaria ooperist „Vürst Igor“, ehk küll välja paistis, et vene stiil temale oli veidi võõras. Sümpaatne oli proloog Leoncavallo ooperist „Pajatsid“ ning Eesti romansid: Artur Kapi „Metsateel“ ja Konstantin Tümpu „Tasa, tasa, tuulekene“. Lauljat oli kuulama tulnud arvukalt tema talendi austajaid.

Jätkusid muusikaõhtud Tallinna Jaani kirikus. 7. veebruari kontsert äratas tähelepanu selle poolest, et esmakordselt astus nendel õhtutel üles puhkpillisolist. Hr. Albert Kõleliku mäng metsasarvel osutus tänuväärseks oma puhta ja pehme tooni poolest, andes tunnistust heast koolist, mis saadud prof. Jaan Tamme juures. Orelipalad sellel kontserdil esitas muidugi August Topman ise.

„Estonias“ tuli 1. veebruaril lavale Verdi „Aida“. Paljukäinud ja -näinud Theodor Lemba võrdleb seda lavastust isegi Peterburi Maria teatri omaga. Meie lauljad üllatanud oma vaba liikumisega, „plastiliste poosidega“, nagu ütles „Vaba Maa“. Stiilsed olid kostüümid, grimm ja dekoratsioonid. Kõik oli olemas, puudus ainult meie oma Radames. Seda partiid laulis külalisena Karl Jörn ja tegi seda hästi. Aidat laulis pr. Olga Olak-Mikk, kellel polnud küll ehtsat dramaatilist sopranit, kes aga siiski esitas oma partii väga mõju- rikkalt tugeva häälega. Kõige raskem oli pr. Helmi Eineril Amnerisena, sest tema oli ju õigupoolest sopran, mistõttu tema kõrged noodid kõlasid palju paremini kui keskmised ja madalad, kus oli vaja rohkem jõudu. Ilmekalt laulsid Karl Viitol Amanasrot ja Benno Hansen preestrit. Kiiduväärt oli Artur Kapi dirigenditöö.

Veebruari lõpuks siiski leiti oma Radames — senine bariton Karl Ots. Igatahes vajas tema tenorina veel koolitust, kui ta tuli välja Radamesina. „Vanemuises“ tõi veebruar uudi- seid opereti vallas. Pärast pikemat vaheaega mängiti jälle naljamängu

◆ Aida oli Olga Mikk-Krulli hüilgeroll. Valitsus määras talle selle eest suurema rahasumma enesetäiendamiseks Itaalias.

„Oma jalgel“. See oli üliminev lugu, mis „Vanemuises“ alatasa olnud kassatükina käibel. Omajagu võlu löi tükile see, et kombeks oli teda kaasaegsete naljadega võrtsitada. 4. veebruari etendus oli aga pidulik, sest selle naljamänguga tähistas oma 30-aastast näitlejajuubelit prl. Amalie Konsa. „Postimees“ kirjutab sel puhul: „Ei ole naljalt osa ega ala, mida A. Konsa oma pikal tegevusajal ei oleks kujutanud. Ja kõige selle juures ei ole ta õieti kunagi laulu kellegi käest õppinud — ta on ise laulma hakanud. Ainult mõned laulutunnid on ta võtnud omal ajal opereti lauljanna Lisbeth Stollit käest.

18. veebruaril tuli „Vanemuises“ lavale operett „Printsess Olala“ pr. Elli Pöder-Rohtiga peaosas. „Muusikalisel on ta täielikult ilma viisideta, mis kuidagi viisi populaarseks võiks saada,“ kirjutab „Postimees“. Ja lisas: „Muusikaliselt on ta imelik ja naermapanev taim jazzbandide taimelaval, pöörane aja vastukaja, kus lüürilise sentimentaalsuse sekka Aafrika ürgmelodid kostavad ja läbisegi on põimitud ja kus tantsus midagi aja või õigemini ajajärgu sünteesi antakse. Kuid et nüüd libretto ka pöörane on, kuni lollakuseni pöörane, siis võib ta ehk kauemat aega meie näitelaval püsida.“ Paremalt arvamisel polnud ka tükki juhatanud Juhan Simm, kes tunnistas, et ta „Printsess Olalast“ põrmugi aru ei saa. Ta ei ole „seda fox-troti hullust, shimmit, kubismi, ekspressionismi, seda kramplikkust ja lõhkikärstatut Euroopas peale suure sõja siit mitte jälgida suutnud, seda nõiatantsu või surmatantsu, neegrilise huugava hulamise ja valgete hõiske saatel, kus peenemaks muusikariistaks kastrul või pada või lihtsalt kaks kättejuhtuvat üksteise vastu klõbisevat kaigast võivad olla.“

Sümfoonilise muusika alal vääriv märkimist eelkõige 26. rahvakontsert, mis toimus vahetult pärast Eesti Vabariigi 5. aastapäeva 25. veebruaril. See kava oli kokku pandud Eesti heliloojate tööd: Mikkel Lüdi „Jaaniöö“, Artur Lemba „Hällilaul“, „Pidulik avamäng“ ja Aino arietta ooperist „Lembitu tütar“, Adolf Vedro „Scherzo“ ja soololaul „Ämblik“, Raimund Krulli „Kriuscha lahing“, „Kalevipoja laul“ ja „Popurri-fantaa- sia“, Rudolf Tobiase „Õõ pala“ ja Arkadius Krulli „Tulge kokku, Eesti pojad“ ning Friedrich Christian Stroberli avamäng „Eesti“. Kuigi lood polnud just eriti silmapaistvad (midagi palju silmapaistvamat polnudki õieti veel pakkuda), on meeldiv lisada, et saal oli tolele eesti helitööde kontserdil pilgeni täis.

Erik Sakkovi nime seostatakse tavaliselt Tartu Muusikapäevade korraldamisega. Seega on ta sobiv mees info saamiseks eesti rockmuusika praeguse olukorra kohta.

E.S.: Muusika ja muusikute olukord Eestis pole kiita. Rockmuusika seis on iseäranis vilets. Muusikutele pole tööd, nende sissetulek on väike ja juhuslik.

Eestis puudub normaalne muusikabisness. Ainukesena on seda üritanud teha Jüri Makarov. Ka „Giga“ rahadega välja lastud kassett „Kollane allveelaev G“ on hea näide korralikust muusikaärist. Eesti muusikat on raske müüa, meil pole staare. Ainult näpuotsatäis häid pillimehi. Minu arvates on need Peeter Jõgioja, Raul Vaigla, Tõnu Raadik, Viktor Vassiljev, Urmas Lattikas. Ansamblistest „Ultima Thule“.

M.T.: Mida teha?

E.S.: Seni, kuni meil püsib majanduslik ja rahaline arulagedus, on üsna raske midagi tõelist ette võtta.

Ka muusikas tuleb tegelda tootmisega. Kuid selleks, et valmistada hea müügikõlblik ja konkurentsivõimeline toode, on vaja paigutada raha, mida meil just ei olegi. Ükski kontsert ega festival ei too midagi sisse. Piletite müük on imeväike osa sellest rahast, mis välja läheb. Muusikaäri algab plaadist, kassetist, millele on salvestatud väärtmuusika. Valitsuse kultuuripoliitikat jälgides tundub, et kärbitakse ka seda piskut.

M.T.: Paistab, et oleme suletud ringis. Muusikud elavad kehvasti, kuna ei ole võimalik oma võimeid müüa, hea

salvestuse tegemiseks puudub raha. Kuidas on lood noortega, kas on paistmas ka mõni tulevane staar?

E.S.: Noortemuusikat jälgides ei ole midagi iseäralikku märganud. Algajate „Tartu sügis“ oli äärmiselt nõrga tasemega. Kahju. Peale selle hämmastab mind tümpsu nii suur mõju noortele. Tartlasena olen sunnitud seda juga päevast päeva „Raadio Tartust“ kuulama. Üle mõistuse on läinud igasugu edetabelite koostamine, mida tehakse üliaktiivsete koolitüdrukute paksude kirjavakkide järgi. Kuid tegelikult on see vaid ühe väikese kildkonna maitse, mida teistele ei tohiks peale suruda. Kuid see on omaette probleem.

M.T.: Teie isiklikud suhted muusikaga?

E.S.: Olen autodidakt. Lapsepõlves õppisin veidi klarnetit. Muusiteerini põhiliselt süntesaatoril. Kui olla natuke edev, siis suurem osa „Pantokraatori“ lauludest on minu kirjutatud.

M.T.: Kogu selles majanduslikus kitsikuses tundub täiesti utoopilisena mõte rocki- või jazziklubi (kohviku) loomisest, kuid unistada võib.

E.S.: See on meie oludes juba tõeline luksus. Alustuseks on tarvis kapitali. Muusikuid selleks ettevõtmiseks on meil küllaga. Seniks vaatab igaüks, kuidas saab ja minagi olen juba väsinud rabelemisest. Unustan, et Tartu Muusikapäevade korraldajaid leidub noorte seas.

Marina Tamme

Neile, kes ostavad pille

PIANIINOT ON PRAEGU KASULIK OSTA. KUID OLGE ETTEVAATLIK

Olete otsustanud osta edale (lapsele) pianino. Teie aga ei tea, kuidas arukalt toimida, et mitte pettuda. Kõige parem variant on kaasa võtta kompetentne inimene. Jagaksin mõningaid näpunäiteid juhtumiks, kui Teil selline võimalus puudub.

Pianiino ostmiseks on praegu aeg soodne. Rahvas on vaesunud, ajalehed kubisevad müügikuulutustest, hinnad on eelmise aasta sama ajaga võrreldes tunduvalt langenud. Kuid ettevaatus on tarkuse ema. Huumoorika üleolekuga suhtuge kuulutustesse, milles pakutakse vene päritoluga pianinosid 10–13 tuhande krooni eest. Need inimesed on kas vähikud või tahavad teid meelega lolliks teha.

Samas aga võite saada väga hea pilli vaid 2000–3000 krooni eest. Üle maailma tuntumaid pianinosid on saksa päritoluga „Rohnich“ ja „Shimermann“. Nende kvaliteedi suhtes ei maksa kartust tunda, kui nad muidu on heas seisukorras. Paarkümmend aastat tagasi tegid häid pille Moskva oblastis „Smolensk“ ja Riia tehas

„Riga“. Siis läksid need tehased üle masstoodangule ja pianinode kvaliteet langes oluliselt.

Pianiino kvaliteedi määravad esijoones kõla ja vastupidavus häälestusele. Pianinod on väga erineva kõlaga — teravamate ja mahedamate toonidega. Ostja maitsest oleneb, mis Teile paremini sobib. Eelkõige peaksite aga jälgima, et pianinol oleks kõlalaud terve. Väikseimgi pragu muudab pilli kõlbmatuks. Sellisel juhul ei aita ka häälestamine. Muidugi tuleb jälgida, et klaviatuur oleks terve ning haamid ei takerduks üksteise vastu. Ka pedaalid peaksid liikuma vabalt. Seda saate hästi kontrollida, kui võtate eest alumise kaane.

Häälestama peaks pianinoot aastast üldreegliina vähemalt korra. On aga ka pille, mis ei vaja häälestamist aastate jooksul.

Ärge paigutage pilli küttekolde lähedusse! Hoidke ta ühtlase temperatuuriga kuivas ruumis! Nii seisab Teie pianino korras ja häales.

Maila Luiga

UUS MUUSIKARIISTADE POOD TALLINNAS

Tallinnas on raskusi muusikariistade ja eriti -tarvete ostmisega. Kuna me ka ise oleme muusikud, tekkis meil umbes poolteist aastat tagasi idee avada üks korralik pillipood. 1992. aasta novembri lõpul võisime ukseid avada.

Poe nimi on „Kapellmuusika“ ja asub see Linnahallis. Esialgu pole meil nii ruumipuudusel kui ka majandulike raskuste tõttu võimalik poes välja panna kõiki instrumente, kuid pillikeeli, trummipulki ja muud nipet-näpet on alati võimalik kohe kätte saada. Suuremate ostude puhul on tegemist ettetellimisega, kuid kättesaamise tähtajad on väga lühikesed.

Meie välismaised tööpartnerid on Põhjamaade suurim muusikariistade turustusfirma ENGLUND-MUSIC AG, mille põhiamplooa on võimendus ja kergemuusikainstrumentid, ja Soome mõjukaim

klassikalise muusika pood SOITIN-LAINE. Seega võime müüa kaupu nii klassikalise kui levimuusika harrastajale.

Eriti olemis rõõmsad koostöö üle meie koolidega. Olemes valmis pakkuma koolidele igat laadi instrumente tervete komplektidena, k.a. Orff-instrumentaariume, saalivõimendust jne. Me teame praegust rahalist kitsikust. See tõttu püüame välja otsida Teie jaoks optimaalseima ja soodsaima variandi tuhandeid võimalikest, mis on saadaval Lääne muusikaturul.

Kuna *Englund-Music* ja *Soitin-Laine* on paljude suurte pillifirmade ainuühtsused Põhjamaades, on mõningaid kaupu võimalik soetada eriti odavate hindadega. Helista meile ja küsi! Meie telefon Linnahallis on 60 20 53.

Andres Loigom,
Lauri Aav
„KAPELLMUUSIKA“

HAARMOONIAID LAULJA TELE

Mitmesugused heliefekte tekitavad seadmed on muusikute hulgas saanud pea iga-päevasteks. Siiski, „normaalsete“ efektiivsete seadmetega „toodetud“ harmooniad tunduvad sageli jäigad, inetud ja/või ebaloomulikud. Kui põhihäälena kasutatakse näit. sobivalt valitud sünteetilist *sound'i*, võib lõpptulemus olla üsnagi kõrvapaitev. Aga lauluhääle puhul ei näi digitaaltehnikka abil loomulikult mõjuva mitmehäälese tausta loomine õnnestuvat. *Digitech*-firma USA-s on välja töötanud ainult selle probleemi lahendamiseks mõeldud spetsiaalse seadme, mis on maailmas saanud juba hea vastuvõtu osaliseks. Seda seadet nimetatakse *Vocalist VHM5*.

Seade on mõeldud lauljatele. Temaga on võimalik muuta monofooniline häälmaksimaalselt viieks samaaegselt eri helikõrgusel laulvaks hääleks. „Taustakoori“ kokkulaulu võib programmi abil mitmel kombel viimistleda. Enim on vaeva nähtud harmooniate loomulikkuse huvides. Seadmega kaasas olevad 128 programmi annavad hea ülevaate olemasolevatest võimalustest. Programeeritud on enamiku muusikastiilide harmooniad, olgu siinkohal neist väike valik: *Barber Shop, Gospel, Thick 3 Part, Full Harmony, Jazz Harmony, Auto Pith Correct, 4 Voice Vocoder, Happy Birthday, Folk Harmony, Thick 2 Part, Gregorian Chant, Bach-Solo, Hip Barber Shop, Push Note n Talk*. Igast programmist on olemas ka üldiste harmooniatüüpide variatsioonid (näit. maj./min./dom 7/dim.). On ka nn. *Song List* — mälu, millesse võib talletada erinevaid programme (maksimaalselt 32, pala) enda valitud järjestuses.

Vocalist kaalub 1 kg, tema mõõtmel on 28x18x4 cm.

„Rumba“
16/1992

Beethoveni haigus oli, on ja ilmselt jääb igavesti muusikaajaloo suurimaks saladuseks. Ei ole juhus, et helilooja paljude biograafide hulgas on muusikute kõrval hulk arste ning tema elu ja loomingu uuringute kõrval on hulk töid, mis pühendatud helilooja haigusele. Eriti aktiivselt hakati sellega tegelema meie sajandi II poolel, rakendades teaduse uusimaid saavutusi. Mis oli Beethoveni traagilise haiguse põhjuseks, kas oleks saanud teda terveks ravida? Need on võtmeküsimused, mis on saanud paljude tööde teemaks. Surmajärgsel päeval teostatud lahangu konstateeriti kõigi elutähtsate elundite kahjustusi. Tulevasi uurijaid see palju ei aidanud. Helilooja kirst avati järgnevatel sajandite jooksul veel kaks korda. Ega jõutud lõplike järeldusteni.

Loomulikult väärib enim terast tähelepanu helilooja kurtus. Nagu teada, andsid esimesed korratused kuulmises endast märku juba siis, kui helilooja oli umbes 27-aastane, tema nn. keskmise loominguajaloo ajal. Siis, kui ta kirjutas sümfooniaid kolmandast kuni kuuendani ja „Kuupaistesonaadi“. Beethoven võitles kangelaslikult haigusega. Bonni arst Melzel konstrueeris haiguse varases staadiumis heliloojale erilise toru, mis teda mõne aja aitas, hiljem on ta kuulmisvahendina kasutanud suurt puust lehtertoru, mille ühte otsa hoidis hambus, teist klaveri resonaatoril. Selline omapärane stetoskoop aitas tal loominguajaloo tunnetada vibratsiooni ja kuulda helisid, kuigi puudulikult. Meedikute hulgas, kes Beethovenit konsulteerisid ja ravisid, oli tema sõber, Bonni arst professor Gerhard Wegeler. Juba 1801. a. kirjutas helilooja temale: „Kuri demon hävitas mu tervise. Minu kuulmine nõrgeneb juba kolmandat aastat,... koos sellega on halvenenud ka sisemine seisukord, mis, nagu sa tead, oli ka varem viletsavõitu. Ma kannatasin pidevalt gastriidi all, mis oli nõrkuse allikaks, tulles arvesse tõelise põhjusena. Pean tunnistama, et elan armetu elu... Juba kaks aastat väldin inimesi, sest ei saa neile öelda — ma olen kurt. Saaksin, kui tegeleksin millegi muuga, aga minu elukutse juures on see seisund kohutav...“ Hiljem muutusid müra ja valu nii tugevaks, et Beethoven ei suutnud enam ei dirigeerida ega ennast väljendada teisiti kui kirjalikult.

Kaua aega peeti sisekõrva haigestumise põhjuseks mingit nakkushaigust. Enamasti arvati selleks kõhutüüfust. Vastava versiooni esitas ja põhjendas Saksa kirurg Weisenbach, kes tegi kindlaks, et detsembris 1798 põdes helilooja kõhutüüfust; iga arst teab, et see annab mitmeid tüsistusi. Aga need kaasnevad ka teiste haigustega. Beethoveni kirjadest sõpradele nähtub, et juba tol ajal kaebas ta kohinat kõrvades ja kõrgenenud tundlikkust igasuguse müra suhtes. Kui Napoleoni väed piirasid Viini, varjus helilooja keldrisse ja peitis pea patjadesse, et mitte kuulda kanonaadi. On täiesti võimalik, et haiguse põhjuseks polnud mitte kõhu-, vaid plekiline tüüfus, kuna nende haiguste sümptomeid ei osanud

arstid veel tarvilikul määral eristada. Pealegi hakkas helilooja just siis tundma soolestikus valusid, mis piinasid teda elu lõpuni. On tõenäoline, et see oli krooniline soolekatarr, mida põhjustas haigestunud kõhunäär; hiljem lisandusid ka vastavad tüsistused. Kõik see tõi endaga gastriidi, mille vastu ei aidanud ei rohud, ei veeprotseduurid.

On olnud veel üks versioon: kaasasündinud süüfilise tagajärg. Meie sajandi alguses lükkasid silmapaistvad spetsialistid need oletused siiski veenvalt ümber...

Erinevaid hüpoteese on ka helilooja surma kohta. Ühed olid arvamusel, et põhjuseks oli olnud kopsupõletik, teised rääkisid nõrgast südamest, kolmandad nimetasid haiguse esmaseks põhjuseks maksa atroofiat, mis, nagu sageli juhtub, viis vesitõveni. On väidetud, et mitu korda tuli kasutada punktsiooni, mis tõi patsiendile ajutist kergendust. Kõik see, muide, võis olla seotud kõigi eelpoolnimetatud haigustega.

Kuni viimase ajani oli suurem osa meditsiinilise iseloomuga küsimusi vastamata. Meie sajandi 70-ndatel aastatel ilmus töö, mis nähtavasti heidab valgust peamisele mõistatusele. Selle autorid — Ameerika arstid Kenneth Stevens ja William Hemenway — on aine tundmaõppimisele pühendanud palju aastaid, töötanud läbi hulganisti kirjandust ja üksteisele vastukäivaid tõendeid. Ameerika Meditsiiniühingu ajakirjas trükitud artiklis tõestavad nad veenvalt, et helilooja kurtuse tõeliseks põhjuseks polnud mitte eelpoolloetletud nakkushaigused, vaid kõrvaõõne haigus. Kuid kõige hämmastavam on, et see haigus pole uus avastus, vaid oli arstidele hästi tuntud ka kakssada aastat tagasi. Ja mitte ainult tuntud, vaid ka kirurgiliselt ravitav. Niisiis, tuleb välja, et kui heliloojat ravinud arstid oleksid osanud panna õige diagnoosi, saanuksid nad Beethoveni vabastada piinadest, mida ta talus kolm aastakümnet.

Muidugi võib tänapäeval sellist järeldust lugeda küll veenvaks, kuid mitte lõplikuks: on möödunud liiga palju aega ja otsustavaid tõendeid pole enam võimalik saada. Kuid Ameerika professorite diagnoosi pole senini kellelgi õnnestunud kummutada.

„V mire muzõki“, 1990
Tõlkinud AIME KONS

TOIMETUSELT:

Palusime nimetatud artiklit kommenteerida vabariigi ühel paremal LOR-spetsialistil, Tallinna Kiirabihaigla arstil dr. LUHTI'IL.

Dr. Luhti arvates viitavad haigustunnused otoskleroosile (kuulmeluukeste lubjastumisele), nagu järeldavad ka Ameerika arstid. Küll aga julgeb ekspert sügavalt kahelda otoskleroosi KIRURGILISES RAVITAVUSES kaks sada aastat tagasi. On vähe-usutatav, et tol ajal keegi julges kõrva kallale minna. Kirurgia on siiski viimase sajandi nähtus. Tegemist näib olevat ehtameerikaliku show'ga. Muus osas võib artikli autoritega nõustuda.

VÄLISMAALT

Säilitada Saksa DV muusika-haridussüsteemi positiivsed jooned

Saksamaa haridus- ja teadusministeeriumi riigisekretär dr. Norbert Lammert kutsus üles põhjalikult tutvuma endise Saksa DV muusikahariduse süsteemiga ja võimaluse korral sealseid kogemusi sisse viima vanade liidumaade haridussüsteemi.

Neis saavad andekad noored muusikalist haridust väljaspool tavalist kooli. SDV-s olid aga olemas spetsiaalsed muusika-keskkoolid ja -klassid, mis arendasid tihedat

koostööd muusikakõrgkoolidega. Dr. Lammerti arvates on vaja kõik see positiivne ära kasutada ja edasi arendada, heites kõrvale ideoloogilise pakendi. Saksa Koolimuusika Liit andis välja brošüüri SDV muusikaõpetuse süsteemist, mida hoolega arutatakse.

Wagner endiselt põlu all

Israeli Filharmoonia Sümfooniaorkestri esindaja teatas, et see orkester keeldub endiselt mängimast Wagneri muusikat, kuna seda kasutati natslikul Saksamaal juudiväenulikuks propagandaks. Keelu kehtestas 1938. a. Israeli Filharmoonia Sümfooniaorkestri eelkäija Palestiina Sümfoonia-

orkester. Kuigi külalisorkestrid Wagnerit Israelis mängivad, oli vaid 30% selle orkestri liikmetest nõus tema teoseid ette kandma.

Võib kuulata Griegi klaverimängu

15. juunil möödub 150 aastat Edward Griegi sünnist. Juubeliüritused algasid Norras omapäraselt. Lasti välja kolm CD-d 13 salvestusega Griegi teostest tema enda klaveriesituses aastail 1903—1906. See sai võimalikuks tänu Norra muusika ajalooliste salvestuste kollektsionääri Arne Sörums-gaardi vastutulekule. Plaatidele on jäädvustatud ka Griegi teoste esitusi kuulsatelt pianistidelt, näit. Sergei Rahmaninovilt.

BAIRONLIK LEGEND BERLIOZI JA TŠAIKOVSKI MUUSIKAS

(Algus ML 93/1)

Vaatamata oma punasele juukse-pahmakale, tema loomingu ettekandjate ja ebaausate ooperi- ja kontserdikompanii määndžeride pöörasele vaistusele ja tema ekstravagantsele armusuhtele, oli Berlioz isegi nooruses muusikute seas tänu oma haruldasele vaimsele taibukusele silmapaistev isikus. Ta oli tüüpiline prantslane. Berlioz jälgis oma kaunist krahvinat üle kogu Euroopa, mitte vallatledes nagu Byron, vaid tõsise meeletusega, varustatuna mürgipudeliga, mis oli mõeldud selle tarbeks, kui krahvina tema pakkumisest ära ütleb. Kuid ta ei unustanud ka oma kõhtu korralikult täis süüa.

Berlioz romantilist külge võlus baironlik legend. Kuigi see avaldas mõju tema illusoorsele maailmale, oli ta küllaltki ettevaatlik märkimaks, et tema baironlikud teosed ei ole poemidele muusikaliseks illustratsiooniks. Baironliku pealkirja „Le Corsaire“ („Korsaar“) lisis ta oma avamängule pärast seda, kui teos oli täielikult lõpetatud. Kõige tähtsama Byroni teose „Harold in Italy“ („Harold Itaalias“) kohta ütles Berlioz, et tema muusika ei anna poemist mingit ülevaadet. Berlioz võrdustab end Childe Haroldiga kui legendaarse kangelasega ja mõtiskleb oma rännakute üle Itaalias kahekõnes viiulilolisti (kes on ta ise) ja orkestri vahel. Isegi instrumentaalteostes mõtles Berlioz ooperlikult. Selles teoses on edasiarenemise impulsiks viiul, mis on korraga nii täiustuv kui täiuslik. Kujutage ette, kuidas avamängu kirkast ja tihedalt kromaatilistest polüfooniast, milles Christoph Glucki ja tema sümfooniliste ümberkujunduste ning ooperlike traditsioonide vaheline seos on selgelt märgatav, kerkib esile klassikaliselt tasakaalus meloodia. Ja kaks kesket tempot muutuvad silmnähtavalt teisteks võimalikeks läbielamisviisideks. Teine tempo kirjeldab usuolu, mida väljendab modaalne

◆ Hector Berlioz

munkade palverännaku marss; kolmas tempo aga pastoraliseerib Itaalia talupoega, kelle süütut puutumast võib poetkangelane mittebaironlikult austada. Isegi siis, kui Berlioz tutvustab finaalis bandiite, kes tegelikult peaksid olema kõrvalvaatlejad, teeb ta metsikut muusikat ettekirjutatult ja eesmärgiksena. Võttes malli Beethoveni 9. sümfoonia finaalist, loob ta tugeva klassikalise sonaadi struktuuri, mis on tehtud selleks, et hõlmata meenutusi teistest tempodest, kus kangelane on saavutanud mitmesuguseid ümberkujunemisi ning läbinud nn. „teise“ maailma, mille ta ka ise on läbinud. Berlioz sonaadi kokkuvõtlik kordamine kinnitab, et ülevoolavast energiast saab alguse julgustükk, elastsus ja kosutus. See muusika pole ei toretsev, ebausklik ega ka meeletu.

Võib-olla leiab kinnitust fakt, et Berlioz, kes kutsus oma ooperites esile kaastunnet ja õudust, lõi pildi revolutsioonijärgse tsivilisatsiooni taassünnist ning surevast, saatuslikult ebaõigesti mõistetud inimesest. Tema taastatud aristokraatia oli mõeldud selleks, et rõhutada rahva huvides uuenendada maailma. Au pidi saama inimese vaistlikuks protestiks maailma vastu, mis oli tänu omakasupüüdele täielikult kalgistanud. Kuid tragöödia

peitub selles, et inimesed, kes olid maitsta saanud võimu ja kuulsust, olid võimetud midagi muutma, kuna nad ei olnud kunstnikud ega kunstiarastajad. Berlioz elas selleks, et näha, kuidas inimeste võim ei tähenda mitte kangelaslikkuse taassünni, vaid hooletu distsipliini puudumist ning meisterlikkuse tahet, mis on vastand kunstimeisterlikkusele. Maailm, milles ta oli lootnud sümboliseerida kunstniku suurt edu, purustas kõik, mis oli talle kallis. Kui Byron oli juhuslik revolutsionäär, siis Berlioz oli ebaõnnestunud revolutsionäär, kui välja arvata pärand, mille ta jättis suurepärase tragikoomilise kunsti näol, mis jääb romantilise ahastuse ja hullumeelsuse vastandiks.

Kindlasti vohas ahastus ja hullumeelsus ka romantismi järgmistes staadiumides, kuid Tšaikovski ilmumine pani punkti selle edasiarenemisele. Mehena oli Tšaikovski Berliozile vastand — toretsev, ebausklik ja hull. See on põhjus, miks tema muusika ikka veel nii suurt mõju avaldab ning me kõik seda oma neurootismi erinevates astmetes nautime, austades tema julgust. Samuti, nagu Byron ja Berlioz, oli ka tema määratud enesedramatiseerimisele. Berlioz kui prantslane kuulus Euroopa tsivilisatsiooni keskkonda. Tšaikovski, kes oli sündinud vanal Venemaal, oli sureva maailma ohver, kelle elulugu ta teatraalselt ka mängis. Muusikamaailma tõukas teda tema armastatud ema surm, kui ta oli 14-aastane. Loomingu kõrgpunkti ajal painas teda õnnetu abielu, mis sõlmiti ainult selleks, et suruda maha kihlusest puhkeda võib skandaal ning lõppes efektselt pärast esimest ööd ning arvatavasti ka tänu Tšaikovski mitmete enesetapakatsetele. Kuna tema loomingu algtoukeks oli psüühiline labiilsus, siis on mõistetav, et tema kunst on baseerunud kahele ekstreemsele interpretatsioonipõhimõttele reaalsuse ja unelma vahel.

(Järgneb).

Notre Dame'i orel mängib jälle

Pärast 30 kuud kestnud remonti pandi taas hüüdma Pariisi kuulsale Notre Dame'i (Jumalaema kiriku) orel. Sellel orelil, mis ehitati aastail 1864–67, on 7800 vilet, 112 registrit, 5 manuaali. Taasavamise kontserdi andsid 3 Notre Dame'i organisti: Jean-Pierre Leguay, Philippe Lefebvre ja Olivier Lotry.

Mstislav Rostropovič taastab sidemeid Venemaaga

Mstislav Rostropovič, kes oma Washingtoni Sümfooniaorkestriga tuleb sügisel Eestisse, andis põhimõttelise nõusoleku teha mõned lavastused Peterburi Maria (Kirovi) teatris. Üks tema majadest asub Soomes Lappeenrannas, kust võib suviti väikese

laevaga Peterburis käia. Arvatakse, et Rostropoviči suhted Venemaaga tugevnivad, kui ta 1994. a. lahkub Ameerika Rahvusliku Sümfooniaorkestri peadirigendi ametist ja läheb pensionile.

Ülevaade Baltimaade oreliteostest saksa keeles

Bremeni kirjastus „Eres Edition“ avaldas Wolfgang Lindneri sulest bibliograafilise ülevaate Eesti, Läti ja Leedu oreliteostest. Lätile on pühendatud selles 17, Eestile 12 ja Leedule 10 lehekülge. Eesti nimekirjas on 43 teost, neist mitmed meile vähetuntud välis-eesti autoritelt.

Kirjastuse juhataja Horst Schubert on heades suhetes praegu end Bremenis täiendava Andres Uiboga. Bremenis on avaldatud Eesti oreliteoste noote ja kavatsetakse seda edaspidigi teha.

Pikaealised sopranid

68-aastane Christa Ludwig andis aasta vahetusel soolokontserdi Ateena Kontserdimajas, temast paar aastat noorem Leonie Rysanek aga laulis New Yorgi Metropolitan Opera's Janečeki ooperis „Jenufa“.

Ootamatult tuli taas laulma hakata ka rootsi kuulsal sopranil Elisabeth Söderström, kes on praegu Drottingholmi Kuningliku Teatri direktress. Kui hiljutisel Skandinaavia-festivali ajal Inglismaal ei saanud inglise bariton Thomas Allen haiguse tõttu oma sooloõhtut anda, päästis olukorra Söderström, esinedes oma soolokontserdiga.

Tõusvaks täheks sopranite hulgas on praegu ameeriklanna Dawn Upshaw. Talendi kõrval rõhutatakse tema intelligent-sust.

VEIDRAD LOOD "ESTONIA" OOPERILAVAL EV ALGUSAASTAIL

Külaline samast linnast

Omaval ajal pidas Tallinnas üsna tuntud ja menukalt töötavat laulustuudiot Tenno Vironi, ettevõtlik mees, kes oli Peterburis täheteadust õppinud, kuid ihaldas saada lauljaks. Muide, itaaliapärase kunstnikunime taha (mis samas toredasti soome keele kaudu ka veidi eesti algupärase viitas) varjus lihtsalt Viljandimaa mees Jaan Tenno. Häilematerjal oli tal fenomenaalne, samuti kopsumaht. Paraku nappis muusikaalset kuulmist. Ometi esines too tenor aeg-ajalt ka „Estonia“ etendustel — otseku „külalisenast samast linnast“. Nendest ooperiohtutest on säilinud pealtnägijate mälestusi ja need kõnelevad sellest, et teinekord oli juhtunud mõndagi lustakat.

Ühel „Carmeni“ etendusel — Tenno Vironi mõistagi esitenori rollis don Jose'na — olla ta terve pika stseeni maha mänginud... pensnee ninal. Nimelt oli Vironi äärmiselt lühinägelik ja lavalt lahkudes klemminud oma nägemisvahendi alati kohe ninale. Ju ta seekord unustas klaasid silmade ette. Tulemuseks oli näpitsprillidega seersant 1820-ndate aastate Sevillast...

Kord juhtunud, et Vironi Jose ei tabanud eelmängust õiget helistikku ja olevat laulnud terve „Lilleaaria“ maha enam-vähem pool tooni kõrgemalt kui vaja. Ja muudugi ka kõrgemalt kui orkester mängis.

Vägimees annab järele

„Estonia“ teatri kolmekümnendate aastate juhtiv dramaatiline tenor Karl Ots (meie põlvkonnale tuntuna Georg Otsa isa) kõneles kord Evald Aava ooperi „Vikerlaste“ esietendusest. Seal on lavale seatud rammukatsumise episood, kus Ülo peab

vägikaikaveos võitma oma koorilauljast vastase. Vembumehed olid aga talle partneriks seadnud kõige tugevama-kogukama bassi. Koor laulab: „Ülo, Ülo, üle kõige“, kuid vaene Karl Ots ei saa kuidagi vastasele tuult alla. Alles viimasel hetkel annab see järele, nagu näeb ette ooperi süžee.

Eriti tormiline aplaus Martin Tarasele

Veidi hiljem kandis „Estonia“ lavallüürilisema poole tenorirollide põhiraakust „Eesti Carusoks“ hüütud Martin Taras, kelle looduslik lauljalalent säras veel pärastõjakümnendilgi. Richard Wagneri „Lohengrini“ ühel etendusel tulnud nimikangelane lavale, kuid... uhkelt särav luigekujuline vaskkiiver pahupidi peas. Koorilauljad püüdsid talle žestidega märku anda, et peakattega pole asjad päris korras. Taras laulab, saab nagu vihjesta aru, võtab kiivri peast, vaatleb seda, pöörab korra käes, asetab kõrge tooni ajal uuesti pähe. Kuid, mõelnud hetke, pöörab veel kord teistpidi, taastades niiviisi täpselt esialgse olukorra. Luik jäigi vaatega tahapoole ja... taguotsaga ette. See aga ei takistanud lauljal marulist aplausi saamast, nagu juhtus tegelikult igal etendusel. Küll kinnitatakse, et seekord olnud publiku reageerimine tavalisest veelgi innukam...

Korrapealt blondiks

Aastat kuuskümmend tagasi laulis „Estonias“ Evald Aava „Vikerlaste“ Olavit toonane tippbariton Vootele Veikat. Ei läinud temalgi kõik etendused viperusteta. Ühes stseenis lebab Olav maas jö peab ennast üles upitama. Veikat punnitab ja püüab, kuid see ei õnnestu kuidagi viisi;

miski rebib peas. Keegi koorilauljatest oli ettevaatamatult astunud Olavi pikkadest tumedatest juustest parukale. Kui rootslaste vürst lõpuks jalule sai, jäid kaunid paruka kiharad maha ja ta ise oli korrapealt muutunud blondiks...

Klaveri kaas ei avane

„Estonia“ kontserdisaali oli kord hiljem ametisse seatud vähikust lavatööline. Ühe sümfooniakontserdi esimeses osas tuli pärast avapala klaver lava keskele nihutada. Õnnetu mehike teenis oma etteastega ära publiku korduva marulise aplausi. Kõigepealt käis ta mitu korda lava taga, nähtavasti solistiga täpsustamas, kuidas just pilli „püüne“ peale seada. Esimese katse tulemusena oli nimeli klaviatuur jäänud publiku poolt vaadates paremale.

Siis järgnes terve epopöa klaveritooliga, taas uued instruksioonid juba lausa tegelelaste uksele ja mitu asjatut katset klaveri tiiba avada. Algaja spetsialist püüdis kõigest väest seda teha pilli sirgelt, s.t. hingepoolselt küljelt. Kui need väimsed ja füüsilised ponnitused, mis mõistagi pidid toimuma publiku terava pilgu all, vähimatki tulemust ei tootanud, piidles lavamees altkulmu tõrksat klimberkasti, suundus pahuralt uuesti lava taha ja tuli hetk hiljem võidus kindlal ilmel tagasi.

Nüüd jätkus ebavõrdne duell tõrksa pilliga juba õigelt poolt. Paraku olid seegi kord juhtnöörid jäänud puudulikeks. Klaverinihutaja ei teadnud midagi salakavalast nupust pilli esikülje õõnsuses, mis tiiva lukustab! Taas tuli seeria konsultatsioone, mis aga ilmselt solisti kannatuse katkestasid. Nüüd ilmus lavale juba tema ise ja avas publiku juubeldamise saatel pilli.

SUMMARY

Beginning with the present issue of Estonian „Muusikaleht“ („Music Paper“), short summaries in English will be included. In this issue, dedicated to the 75th Anniversary of the Republic of Estonia, Estonian musical life in 1918—1940 is compared to that of the present moment. We also commemorate the late Grand Old Man of Estonian music, Mr. Gustav Ernesaks.

Published are extracts from the diary of Mr. August Pulst, the collector of antiquities, who laid the foundations to a number of museums, incl. the Tallinn Music Museum. The extract contains the description of the first concert held in free Estonia (November 23, 1918) and the concert's programme. On the page of humour funny episodes on the stage of the „Estonia“ opera-house in the 1920s—30s are presented.

Discussed are the topical questions the Estonian music life is facing today, among others financial difficulties and the possible ways of overcoming them. Published is the review of activities of music organizations in Estonia.

We compare the national anthems of Estonia and Finland. Sharing common origin, the anthems, however, are somewhat different as to their texts and orchestration. Notes of brass band orchestration for both Estonian and Finnish

anthems are published. Mr. Saade, a conductor, recalls the horror he experienced while Erika Salumäe, the Olympic gold medal winner, was awarded. Although the orchestration of Estonian anthem had been sent to Barcelona, the Finnish anthem was played.

Mr. Arne Mikk, the Chief Director of theatre „Estonia“, reviews Karl Leichter's book „Estonia“ — a Centre of Musical Development“ published only recently although written 50 years ago.

MUUSIKASÕBER!

Telli „Muusikaleht“ II kvartaliks.
Ainult 1 kr. 90 senti.

Selle eest saad ka plaanivälise
„Laste-Muusikalehe“ juunikuiseks
laste ja koolinoorte laulupeoks.

ÕIENDUS. ML nr. 1 lk.6 W. Mellersi artikli sissejuhatavas osas 8. reas alt lugeda „100 aastat Pjotr Tšaikovski surmast.“ Toimetus vabandab.

Peatoimetaja: Mart Vainu

Muusikaleht

Sisutoimetaja: Aime Kons
Lõuna-Eesti korrespondent: Marina Tamme
Masinakiri: Piret Jutta
„Kiir“, tell. 104.

Väljaandjad: „FRATRES“
ja EV Kultuuriministeerium
Tallinn 34(EE0034) pk. 996.
Teisipäeval ja neljapäeval
14.30—16.00 tel. 52 51 24